

Inhoud

Inleiding

I.	Doelstellingen	3
1.	Geïntegreerd en integraal. Sleutelbegrippen in de cultureel-erfgoedwerking	3
	1.1. Culturele archieven	3
	1.2. Houtem Jaarmarkt	3
	1.3. Inventarisatie LoS.....	4
	1.4. Inventarisatie MAD	5
	1.5. Erfgoedbank.....	6
2.	Buiten de comfortzone van de traditionele erfgoedwerker	7
	2.1. Uit goeie grond	7
	2.1.1. Het tuinbouwverleden binnen het werkingsgebied	7
	2.1.2. Erfgoedcollecties, gezondheid en welzijn.....	16
	2.2. Het vliegveld van Gontrode tijdens WOI	19
	2.3. Kinderen in bezet gebied	20
	2.4. Reuzenproject	20
	2.5. Tracé Travak	21
3.	Zorg voor en ontsluiting van het cultureel erfgoed, een gedeelde verantwoordelijkheid	22
	3.1. Overlegstructuren op Vlaams, provinciaal en lokaal niveau	22
	3.2. Inventarisatie religieus erfgoed Destelbergen/Lochristi	26
	3.3. Erfgoeddag.....	27
	3.4. Vrijwilligersbeleid en ontmoetingsdag vrijwilligers	28
4.	Het lokale ondersteuningsbeleid.....	30
	4.1. Projectsubsidies	30
	4.2. Groepsaanbod provincie.....	30
	4.3. Uitleendienst	31
	4.4. Vorming erfgoedactoren.....	31
	4.5. Kenniscentrum en eerste aanspreekpunt.....	33
5.	Interne werking van de cultureel-erfgoedcel	34
	5.1. Beleid	34
	5.2. Teamoverleg en dagelijks bestuur	34
	5.3. Brede communicatie.....	34
	5.4. Vormingen, studiedagen en sectormomenten voor personeel	35
	5.5. Tussentijdse en jaarlijkse controle van de begroting	36
	5.6. Administratieve taken	36
II.	Acties gekoppeld aan operationele doelstellingen.....	37
III.	Bestuur, reflectiegroep en personeel.....	39
1.	Raad van bestuur.....	39
2.	Reflectiegroep	39
3.	Personeel van de cultureel-erfgoedcel.....	39
IV.	Erfgoedcel Viersprong in de pers	40

Inleiding

Dit werkingsverslag gaat na welke specifieke acties in 2016 werden ondernomen om het diverse lokale cultureel erfgoed van het werkingsgebied van de cultureel-erfgoedcel Viersprong op de kaart te zetten, te borgen en te bewaren, samen met alle enthousiaste erfgoedvrijwilligers en -organisaties en andere partners, rekening houdend met de strategische en operationele doelstellingen van het beleidsplan 2015-2020 zoals vastgelegd in de beheersovereenkomst 2015-2020.

Dit jaarverslag 2016 werd voorgelegd aan de reflectiegroep op 21 maart 2017 en werd op 22 maart 2017 goedgekeurd door de raad van bestuur van de projectvereniging Viersprong.

I. Doelstellingen

1. Geïntegreerd en integraal. Sleutelbegrippen in de cultureel-erfgoedwerking

SD 1° de zorg voor en de ontsluiting van het lokale cultureel erfgoed is gerealiseerd vanuit een geïntegreerde en integrale benadering;

1.1 Culturele archieven

Publicatie Leren archiveren

Erfgoedcellen Land van Dendermonde, Leie Schelde en Viersprong organiseerden in februari 2016 een tweedaagse vormingsreeks 'Leren archiveren' (zie ook 4.4 Vorming erfgoedactoren) i.s.m. Archiefbank Vlaanderen. De verschillende stappen in het beheer van een verenigingsarchief kwamen aan bod.

De betrokken erfgoedcellen grepen het vormingstraject aan om de lesinhouden duurzaam te vertalen naar de publicatie 'Leren archiveren'. De publicatie is een toegankelijke handleiding, gericht naar alle verenigingen die hun archief duurzaam willen beheren en bewaren. Over de gezamenlijke aanpak en de inhoud vond overleg plaats op 18 mei en op 5 december. In het najaar van 2016 bereidden de erfgoedcellen en Archiefbank Vlaanderen eveneens de publieksvoorstelling van de brochure in het voorjaar van 2017 voor. Erfgoedcel Viersprong stond mee in voor de inhoudelijke samenstelling, de redactie van de brochure en de organisatie van het publieksmoment in 2017 in Munte, Merelbeke.

Bedrijfsarchief De Clercq

Het Documentatiecentrum voor Streekgeschiedenis Maurits Gysselinck vzw (DSMG) verzamelt, ordent en presenteert alle mogelijke documenten over de geschiedenis van de regio Gent, Destelbergen en Lochristi. Een deel van de collectie en documentatie heeft betrekking op de sierteelt in Lochristi.

Erfgoedcel Viersprong werd in het voorjaar van 2016 gecontacteerd door de voorzitter van het DSMG i.v.m. een uitgebreid bedrijfsarchief van De Clercq en zonen. Het archief werd gered van de papieromhaling en bevat de bedrijfsgegevens van de bloemisterij van de jaren 1950 tot ongeveer 2000. In samenwerking met Archiefbank Vlaanderen werd het volledig archief geïnventariseerd op 4 mei en verpakt in zuurvrije omslagen en archiefdozen. De inventaris is toegankelijk via het DSMG, waar ook het archief geraadpleegd kan worden. Het archiefbestand is ook beschreven op het online platform van Archiefbank Vlaanderen.

1.2 Houtem Jaarmarkt

De cultureel-erfgoedcel organiseert jaarlijks een actie om het immaterieel cultureel-erfgoedelement Houtem Jaarmarkt te borgen en te promoten. Hiervoor werkt de cultureel-erfgoedcel samen met de heemkundige vereniging Heemkunde Houtem.

In 2016 kregen Heemkunde Houtem en de cultureel-erfgoedcel tijdens Houtem Jaarmarkt een plaatsje toegewezen in de thematent op het marktplein, waar ook de kramen met streekproducten

opgesteld staan. Heemkunde Houtem pakte uit met een pop-upexpo van oude beelden in verband met de geschiedenis van Houtem Jaarmarkt. Bezoekers konden ontbrekende informatie bij de beelden toevoegen, zoals namen van afgebeelde personen, van marktkramers, dateringen enz.

Heemkunde Houtem en erfgoedcel Viersprong riepen bezoekers op om ook vandaag hun komst naar de jaarmarkt vast te leggen. Ze konden plaatsnemen voor de Fotobox in een retro-sfeer en kregen meteen een fotostrip mee met drie beelden. Een dubbel werd bewaard in een fotoalbum van Heemkunde Houtem waar bezoekers een boodschap konden achterlaten. Op zaterdag 12 november 2016 werden een 400-tal foto's genomen. De actie werd, net als de borgingsacties van de voorbije jaren, toegevoegd aan de databank Immaterieel Erfgoed in Vlaanderen.

1.3 Inventarisatie LoS (Lochristi Sierteeltmuseum)

In het najaar van 2015 startte de cultureel-erfgoedcel samen met de vzw Vrienden van Willy, het Centrum Agrarische Geschiedenis (CAG) en de Provincie Oost-Vlaanderen met de inventarisatie van de collectie van het Lochristi Sierteeltmuseum. De collectie is ondergebracht in de gerestaureerde pastorie van Zaffelare en bevat verschillende unieke objecten die betrekking hebben op de sierteelt. De collectie is geïnventariseerd op stukniveau en is online raadpleegbaar via de interprovinciale erfgoeddatabank erfgoedinzicht.be. De inventarisatie past in het onderzoek dat gevoerd werd voor het project 'Uit goeie grond' (zie ook 2.1 Uit goeie grond).

Een eerste inventarisatiemoment vond plaats in 2015, ondersteund door het CAG, waarbij de methodiek in een draaiboek werd vastgelegd en de nodige materialen werden aangeschaft.

In 2016 liep de inventarisatie verder met vrijwilligers van de vzw Vrienden van Willy, onder begeleiding van de cultureel-erfgoedcel. Zij schakelde ook een fotograaf in als vrijwilliger om de museumstukken te fotograferen in een tijdelijke fotostudio (ingericht in een kleine ruimte in het museum). Het team kwam van januari 2016 tot eind februari 2016 wekelijks samen om te werken aan de inventarisatie. Elk museumobject werd daarbij gefotografeerd (overzichtsbeeld en waar nodig detailfoto's), genummerd volgens de vernis-stift-vernismethode en beschreven op een gestandaardiseerde fiche volgens de internationale standaarden voor objectregistratie (Spectrum, CCO). Gegevens rond objectnaam, gebruik, datering, materialen, technieken, vervaardiging, afmetingen, toestand en eigendoms geschiedenis werden genoteerd. In die eerste fase werden 448 objecten geïnventariseerd die zich in de museumzalen van de pastorie bevinden. In deze fase riep erfgoedcel Viersprong nogmaals de hulp in van het CAG voor advies bij de inventarisatie van de grotere objectstukken die zich bv. in de serres en het mattenkot bevinden.

Van maart tot half augustus 2016 werd de inventarisatie opgeschort omdat de vrijwilligers in die periode vaak gidsen in het museum. Vanaf half augustus werd de draad opnieuw opgepikt en startten de vrijwilligers onder begeleiding van de cultureel-erfgoedcel aan de inventarisatie van alle objecten die zich in de tentoonstellingsruimtes in de tuin van de pastorie bevinden: het mattenkot, de oude serres en de nieuwe serres, dit opnieuw op wekelijkse basis. Eind oktober kon het team de inventarisatie afronden en werden 892 objecten geregistreerd.

Einddoel van de inventarisatie was om de collectie online zichtbaar te maken op de erfgoeddatabank Erfgoedinzicht. Aangezien een rechtstreekse invoer in het collectiebeheerssysteem Adlib technisch te complex was voor een vrijwilliger van de vzw, werd ervoor gekozen om alle informatie in te voeren in Excel. De Excelsheets werden door de provincie Oost-Vlaanderen geïmporteerd in Adlib. De cultureel-erfgoedcel overlegde hierover met de IT-dienst van de provincie op 15 maart en via mail. Een Excelsheet werd gepersonaliseerd door de cultureel-erfgoedcel naar de situatie van het Sierteeltmuseum en uitvoerig getest. De cultureel-erfgoedcel voorzag een korte opleiding en een handleiding voor de vrijwilliger van de vzw Vrienden van Willy en trad op als eerstelijns hulp. Vanaf mei 2016 tot februari 2017 werkte een vrijwilliger op eigen tempo aan de overzet van de informatie op papier naar computer. Per set van 100 objecten redigeerde erfgoedcel Viersprong de ingevoerde informatie. De sets werden vervolgens geïmporteerd door de provincie Oost-Vlaanderen in Erfgoedinzicht.be.

De cultureel-erfgoedcel was aanwezig op de bestuursvergadering van vzw Vrienden van Willy op 4 mei voor een stand van zaken rond de inventarisatie.

In het najaar van 2016 planden de vzw Vrienden van Willy, de gemeente Lochristi en erfgoedcel Viersprong ook een toonmoment van de onlinecollectie in Erfgoedinzicht in februari 2017.

1.4 Inventarisatie museum, archief en documentatiecentrum Melle (MAD)

De onduidelijkheid rond de nieuwe locatie van het gemeentelijk museum, archief en documentatiecentrum (MAD) bleef bestaan in 2016. Een verhuis van het MAD en de collectie wordt waarschijnlijk pas gerealiseerd binnen een aantal jaren, dit hangt af van politieke beslissingen.

In 2015 vond reeds een denkoefening plaats rond de rol van het MAD in Melle, gevolgd door een advies van de cultuurraad van Melle, gericht aan het gemeentebestuur. Erfgoedcel Viersprong nam deel aan deze werkgroep en reikte informatie aan rond collectieplannen en collectieregistratie volgens het COMETA-model.

In 2016 werkte het MAD intern verder aan de inventarisatie van o.a. de collectie heemkundige objecten met de vrijwilligers verbonden aan het museum. Een waardevolle collectie glasnegatieven van de Melse fotografe Hilda Jacobs dook in 2016 op. Deze collectie bleek in slechte staat en werd met de hulp van het Stadsarchief Gent en erfgoedcel Viersprong gereinigd en gedigitaliseerd. Het MAD deed ook een beroep op de Erfgoedbank om de collectie toegankelijk te maken en informatie in te winnen over de beelden (zie ook 1.4 Erfgoedbank). De collectie is van belang omdat Hilda Jacobs (*1883-†1921) actief was tijdens de Eerste Wereldoorlog en als vrouw het beroep al uitoefende vanaf 1905, wat niet zo evident was. Het verpakken, digitaliseren en beschrijven van de glasnegatieven garandeert een duurzame bewaring van de collectie.

Erfgoedcel Viersprong overlegde met de cultuurdienst van de gemeente Melle en het MAD over de functiebeschrijving van een consulent archiefbeheer, collectiebeheer voor het MAD. In 2017 gaat de huidige conservator met pensioen en wordt de functie opnieuw ingevuld. De cultureel-erfgoedcel is partner bij de selectieprocedure die verder loopt in 2017.

1.5 Erfgoedbank

De erfgoedbank Land van Rode is een digitale databank die cultureel erfgoed en 'zwerfgoed' digitaal toegankelijk maakt voor een breed publiek. Met de erfgoedbank maakt de cultureel-erfgoedcel het mogelijk om erfgoed uit privécollecties te digitaliseren en te ontsluiten. Ook in 2016 werd de erfgoedbank actief ingezet in de werking en de activiteiten van de cultureel-erfgoedcel. Via interactieve toepassingen zoals het opvragen van hogeresolutiebeelden en reacties plaatsen bij foto's wordt de bezoeker uitgenodigd eventueel ontbrekende informatie bij het beeldmateriaal aan te vullen.

De erfgoedbank wordt gevuld door de medewerking van vrijwilligers die op regelmatige basis materiaal toevoegen op de erfgoedbank. De vrijwilligers krijgen ondersteuning van de cultureel-erfgoedcel en zijn vertrouwd met de toepassing van internationaal geldende standaarden op het vlak van digitalisering en het toekennen van metadata.

In 2016 verzamelde de cultureel-erfgoedcel voornamelijk materiaal over het **tuinbouwverleden** in kader van het project 'Uit goeie grond' (zie ook 2.1 Uit goeie grond). Erfgoedcel Viersprong verzamelde beeldmateriaal en metadata rond het verleden van de sierteelt, boomkwekerijen en de witloofteelt. De gegevens zullen in de loop van 2017 verwerkt en online geplaatst worden op de erfgoedbank. De cultureel-erfgoedcel organiseerde in samenwerking met Landelijke Gilden twee **scansessies** om materiaal rond het tuinbouwverleden te verzamelen. Op 25 februari digitaliseerde en verzamelde erfgoedcel Viersprong materiaal rond het sierteeltverleden van Lochristi tijdens een scannamiddag in het Sierteeltmuseum. Op 29 februari vond een scansessie plaats in Stokerij Van Damme. Videoclub Spotlicht Lochristi assisteerde op beide scansessies en toonde oude, gedigitaliseerde filmbeelden rond het tuinbouwverleden van de regio.

In 2016 werd de erfgoedbank ingezet voor de beschrijving van de collectie **glasnegatieven van Hilda Jacobs** (zie ook 1.3 inventarisatie MAD). De cultureel-erfgoedcel leidde hiervoor een nieuwe vrijwilliger op op 21 december, bezorgde een handleiding op maat en bood eerstelijns hulp via mail. De collectie van Hilda Jacobs verschijnt in januari 2017 online.

In het kader van de eventuele afstemming van de erfgoedbanken overlegt de erfgoedcel met de andere Oost-Vlaamse databanken en met de provincie Oost-Vlaanderen. Dit traject wordt opnieuw opgepikt nadat er meer duidelijkheid is over de toekomst van de provincies en de provinciale databanken.

De collectie bevat ongeveer 3.000 objecten en 130 geluidsfragmenten. De cijfers van 2016 zijn via een technisch probleem niet verkrijgbaar in Google Analytics. Corecrew, de bouwers van de erfgoedbank maakten in 2017 een nieuwe property aan in Google Analytics. In 2016 kreeg de cultureel-erfgoedcel 57 aanvragen om beelden in hoge resolutie te bezorgen.

2. Buiten de comfortzone van de traditionele erfgoedwerker

SD 2° Nieuwe doelgroepen zijn aan de slag gegaan met het lokale cultureel erfgoed en zijn zich daardoor bewust van de meerwaarde ervan. Binnen het doelgroepenbeleid is er uitgebreid aandacht voor maatschappelijke en culturele diversiteit;

2.1 Uit goeie grond

2.1.1 Het tuinbouwverleden binnen het werkingsgebied

In november 2014 diende de cultureel-erfgoedcel een subsidieaanvraag in, in het kader van het programma voor plattelandsontwikkeling PDPO III of Platteland Plus rond het thema van het tuinbouwverleden in het werkingsgebied. Het project is een samenwerking met verschillende partners zoals Toerisme Oost-Vlaanderen, Toerisme Scheldeland, Vlaamse Ardennen en Waasland, PC Caritas Melle, CAG (Centrum Agrarische Geschiedenis), Landelijke Gilden, VELT, de diensten vrije tijd van het werkingsgebied, het cultureel-erfgoedveld en de tuinbouwsector.

Het project zal in 2017 een trefplek realiseren per gemeente rond het tuinbouwverleden. De trefplek bestaat uit een audiozuil, waar de bezoeker kan luisteren naar een audioverhaal over het thema door aan een wiel te draaien (energie neutrale toepassing). Een A3-paneel op de audiozuil schetst kort het tuinbouwverhaal per gemeente en de ErfgoedApp, ontwikkeld door FARO vzw, laat de bezoeker extra foto- en videomateriaal over het tuinbouwverleden bekijken. In samenwerking met Toerisme Oost-Vlaanderen wordt een publicatie uitgewerkt met fiets- en wandelroutes in de regio langs de trefplekken. Daarnaast bevat het project ook een educatief luik in 2016-2017, met een workshopaanbod in het teken van tuinbouw.

Het project ging van start vanaf november 2015 en loopt nog tot eind 2017.

Onderzoeksfase

In 2016 werd vooral gewerkt aan de onderzoeksfase rond het tuinbouwverleden in de regio. Een archief- en literatuurstudie, de consultatie van een aantal mensen met kennis ter zake en een onderzoek in het VRT-archief moeten toelaten een beeld te vormen van het tuinbouwverleden in de regio. Erfgoedcel Viersprong nam 22 interviews af met respondenten in kader van het project. De interviews werden allemaal verwerkt via bandinhoudsfiches die de interviews toegankelijk en doorzoekbaar maken.

Om lokaal beeldmateriaal te verzamelen organiseerde erfgoedcel Viersprong, i.s.m. Landelijke Gilden twee scansessies rond het thema in het Sierteeltmuseum en in Stokerij Van Damme (zie ook 1.4 Erfgoedbank). Daarnaast digitaliseerde de cultureel- erfgoedcel bij particulieren relevante collecties rond het thema. In 2017 wordt alle verzamelde materiaal ontsloten via de erfgoedbank. De inventarisatie van het Lochristi Sierteeltmuseum (zie ook 1.2 inventarisatie LoS) past ook binnen het project 'Uit goeie grond'.

Het verzamelde materiaal vormt de basis om de toeristisch-recreatieve eindproducten uit te werken in 2017 zoals de montage van de interviews voor de audiozuilen, de verwerking van het verzamelde beeld- en videomateriaal voor de ErfgoedApp en de vertaling van het onderzoek naar een korte tekst op het A3-paneel dat op de audiozuil wordt bevestigd.

Lokale werkgroepen

In 2016 stelde erfgoedcel Viersprong lokale werkgroepen per gemeente samen om mee de inhoud en de exacte locatie te bepalen van de trefplekken rond het tuinbouwverleden. De inhoud en vormgeving wordt op die manier vanuit een lokale betrokkenheid bepaald. De samenstelling van de werkgroepen bestond uit een aantal mensen die de lokale situatie goed kennen en die waardevolle inhoudelijke feedback konden leveren.

- **Destelbergen:** Louis Gevaert (DSMG en Oost-Oudburg), Xavier De Schrijver (Gemudes), Marc Couwels (Gemudes), Raymond Van Doorselaere (gids Destelbergen).

In Destelbergen is nog weinig materiaal voorhanden over de bloemisterijen. De werkgroep suggereerde een aantal bloemistenfamilies die gecontacteerd konden worden voor een interview en voor materiaal uit de familiearchieven.

Er werden interviews afgenomen met Jacques Sonnevile, Georgette Collin, Marc Roggeman en de gebroeders Piens.

De werkgroep werd daarnaast betrokken bij de uitwerking van een wandeling rond het sierteeltverleden in de gemeente, die zal vertrekken aan de audiozuil in het Reinaertpark. Het publieksmoment van het project *Uit goeie grond* zal plaatsvinden tijdens de Plantenbeurs van Destelbergen op 17/09/17 (zie verder).

Locatie van de trefplek: Reinaertpark Destelbergen.

Overleg op 11 mei, 9 november en 30 november 2016.

- **Lochristi:** Bert Vervaeet (HK De Oost-Oudburg), Hervé Stevens (vzw vrienden van Willy), Jasmien Mees (toerisme Lochristi).

Het verhaal in Lochristi moet aanvullend zijn op het verhaal dat het Sierteeltmuseum al brengt. In Lochristi lag de focus op de randactiviteiten rond het bloemisterijverleden zoals de handel in bosgrond (pionier is familie Floré), het beroep van het griffelen van azalea's, de bouw van serres, het begin van de automatisatie in de sector.

Aanvullend werd ingezameld beeldmateriaal vertoond, samen met oude amateur-videobeelden van de videoclub Lochristi.

Er zijn interviews afgenomen met Vien Floré, André Baert, Cécile De Pauw, Joannes Bracke en Paul Van Hecke.

Locatie van de trefplek: tuin Lochristi Sierteeltmuseum.

Overleg op 28 april 2016.

- **Melle:** Jan Olsen (HK De Gonde), Rolande Van Heden (auteur bloemisterijen Melle), Johan Demets (archief Zusters van Liefde), Pascal Janssens en Gerlind Martens (PC Caritas).

In Melle stond het verleden van Caritas centraal en het belang van het groene in de zorg en het herstelproces van patiënten via de aanwezigheid van siertuinen en de moestuin. De link tussen verleden en heden wordt gemaakt door de creatie van een voedselbos op de site. Uit het archief van de Zusters van Liefde werd relevant materiaal gezocht (notitieboekje tuinman, prentkaarten, film van processie) over het verleden van Caritas. Heemkundige kring De Gonde leverde materiaal aan over bloemisten van Melle.

Met zuster Marguerita en tuinman Philippe Nimmegeers werd een interview afgenomen over respectievelijk haar leven als verpleegster in PC Caritas en de tuinen op het domein.

Locatie van de trefplek: het voedselbos op het terrein van PC Caritas. De trefplek wordt geïntegreerd in de samentuin die volgens de principes van de permacultuur is aangelegd in 2015.

Overleg op 26 april en 13 september 2016.

- **Merelbeke:** Freddy Van de Putte (auteur Leven in Merelbeke 1930-1945), Erwin Ketels (Erfgoed Flora), Brigitte Poriau (mondellinge geschiedenis), Mieke Van Damme (erfgoeddienst Merelbeke), Rik De Vis (Hogeschool Gent).

Merelbeke focuste op twee markante gebeurtenissen, nl. de vernieling van veel bloemisterijen in de Florawijk na de bombardementen tijdens WO II op Merelbeke station en de coöperatieve TUCO.

De erfgoedcel en vrijwilliger Brigitte Poriau namen hierover interviews af. De erfgoeddienst van Merelbeke verzamelde al het materiaal over het thema. Er werden interviews afgenomen met Carlo De Cooman, Rita Volckaert, Jean-Pierre Bouckaert en Simonne Van De Kerkhove.

De gemeente Merelbeke plant op Open Monumentendag 2017 de realisatie van een bloementapijt aan de kerk van Merelbeke Flora en de ontwikkeling van een erfgoedwandeling (zie ook verder) rond het bloemisterijverleden. De ontmoetingsplek rond het tuinbouwverleden wordt in de wandeling opgenomen en zo mee gepromoot.

Locatie van de trefplek: Liedemeerspark Merelbeke.

Overleg op 2 mei, 16 november en 29 november 2016.

- **Oosterzele:** er zijn weinig specialisten rond het boomkwekerijverleden in Oosterzele. Er is dan ook geen werkgroep samengesteld. Er werden een aantal mensen afzonderlijk geconsulteerd zoals Noël De Neve, gepensioneerd boomkweker en Dirk De Ganck, heemkundige. Het verhaal van de drie oudste Oosterzeelse boomkwekerijfamilies wordt gebracht. Noël De Neve leverde heel wat beeldmateriaal aan. De heemkundige kring van

Wetteren is werd eveneens geconsulteerd m.b.t. literatuur rond het ontstaan van de boomkwekerijen in Wetteren en Oosterzele door toedoen van de grondlegger Adolf Papeleu. Er werden interviews afgenomen met Noël De Neve, Adrien Rahoens en Pierre Van Nuffel.

Locatie trefplek: GC De Kluize aan fietspad naast velden van De Neve.

- **Sint-Lievens-Houtem:** bestuur Heemkunde Houtem, archiefdienst Sint-Lievens-Houtem, milieudienst Sint-Lievens-Houtem.

In Sint-Lievens-Houtem ligt de focus op het witloofverleden van de gemeente. Het verhaal van Jantje De Pauw die de teelt van witloof in de regio introduceerde staat centraal. Daarnaast komt ook de tijdelijke verkiezing van de witloofprinses aan bod. Het bestuur van Heemkunde Houtem ondersteunde in het verzamelen van relevant materiaal. In Houtem werd ook samengewerkt met Heemkunde Houtem en de gemeentelijke milieudienst rond een bestaande natuurwandeling in Letterhoutem. Die werd omgedoopt tot 'witloofpad' in 2017. Er zijn interviews afgenomen met Antoine Van De Keere, Charel Van De Slijke, Herman D'Hauwers en André Paerewijck.

Locatie van de trefplek: Letterhoutem-dorp.

Overleg op 2 mei, 19 september en 5 december 2016.

Toeristisch-recreatieve eindproducten

Audiozuil en A3-paneel

In het voorjaar van 2016 schreef erfgoedcel Viersprong een procedure uit volgens de wet op de overheidsopdrachten (onderhandelingsprocedure zonder bekendmaking) voor de productie van de toeristisch-recreatieve eindproducten.

De cultureel-erfgoedcel maakte een bestek op dat werd goedgekeurd op de raad van bestuur van 23 maart 2016. Op 7 april 2016 werd het bestek digitaal verstuurd naar onderstaande bedrijven die tot 13 mei 2016 konden intekenen:

- Impessant Plus
- Monkey Business
- Playnetic (NL)
- Teken en Maak
- De kleine expeditie.

Op 25 mei kwam een jury samen om de offertes te beoordelen. De jury bestond uit de volgende leden: Mieke Penninck (diensthoofd vrije tijd gemeente Melle), Mieke Imschoot (diensthoofd vrije tijd gemeente Lochristi), Martine Pieteraerens (dienst erfgoed, provincie Oost-Vlaanderen) en Sebastiaan De Coninck (coördinator erfgoedcel Meetjesland).

Er werden een gunningsverslag en een gunningsbeslissing opgemaakt. Op de raad van bestuur van 1 juni 2016 werden perceel 1 (audiozuil) en perceel 2 (A3-panelen) gegund aan Impessant Plus. De gunning van perceel 3 werd uitgesteld. In het project was een infobrochure voorzien met o.a.

toelichting bij de trefplekken, de fietslus en informatie rond horeca e.d. (= perceel 3). In kader van een optimale afstemming met het project B(l)oeiend Oost-Vlaanderen van toerisme Oost-Vlaanderen werd de ontwikkeling van een infobrochure herzien. Binnen beide projecten wordt in 2017 een gezamenlijke publicatie uitgegeven rond het thema (zie verder).

Voor de realisatie van de audiozuilen en de A3-panelen werd samengewerkt met Impessant Plus. De audiozuil is een constructie uit corten staal waarop een wiel in inox is bevestigd. Bezoekers wekken energie op door aan het wiel te draaien. De audiopunten zijn zo een energieneutraal belevingselement in elke gemeente. Op de zuil komt een infobord op A3-formaat. Erfgoedcel Viersprong en Impessant Plus stemden op 14 juni af over de concrete realisatie van de eindproducten.

Ontwerp:

ErfgoedApp

Op de trefplek rond het tuinbouwverleden kan de bezoeker via de ErfgoedApp van FARO vzw extra informatie oproepen zoals beeld- en videomateriaal. De ErfgoedApp is een toepassing waarvan alle cultureel-erfgoedorganisaties en musea gebruik kunnen maken. Met één app kunnen verschillende instellingen extra informatie bij tentoonstellingen, rondleidingen, wandelingen, enz. aanleveren aan bezoekers. De technische kant wordt door FARO vzw opgevolgd. De informatie wordt gekoppeld aan gps-coördinaten en wordt zichtbaar als de bezoeker in de buurt is van de trefplek. In 2017 maakt de cultureel-erfgoedcel de content aan in de app; het beheer van de content zit bij de cultureel-erfgoedcel. Op 10 maart volgde erfgoedcel Viersprong de workshop bij FARO vzw, op 28 juni werd opnieuw afgestemd met FARO vzw rond het gebruik van de app.

Fiets- en wandelroutes

De realisatie van fiets- en wandelroutes rond het thema van tuinbouw wordt in partnerschap met Toerisme Oost-Vlaanderen (TOV) uitgevoerd. Erfgoedcel Viersprong en TOV geven samen één publicatie uit met fiets- en wandelroutes en met evenementen in teken van tuinbouw. Voor de publicatie verzamelde TOV interessante toeristische gegevens. Toerisme Oost-Vlaanderen startte in het voorjaar van 2016 met een bevraging van de horeca en de sierteeltsector. Deze bevraging werd door de cultureel-erfgoedcel, in samenwerking met Toerisme Vlaamse Ardennen, ook uitgestuurd naar de gemeentes Oosterzele en Sint-Lievens-Houtem die buiten het projectgebied van TOV vallen. Alle boomkwekers van Oosterzele en witloofkwekers van Sint-Lievens-Houtem werden gecontacteerd om gegevens rond thuisverkoop, bedrijfsbezoeken, toegankelijkheid, e.d. te verzamelen. Deze informatie wordt later mee op de fietskaart verwerkt (voorjaar 2017). Toerisme Oost-Vlaanderen en erfgoedcel Viersprong stelden ook een ontwerpovereenkomst op waarin de kostenverdeling van de lay-out en druk bepaald worden en de taakverdeling.

Voor de ontwikkeling van de toeristische kaart werkt Toerisme Oost-Vlaanderen samen met het communicatiebedrijf Lobkey Monster uit Gent. Een eerste brainstorm vond plaats op 17 november 2016. De erfgoedcel leverde input voor de kaart; de trefplekken vormden een belangrijk toeristisch product dat via de kaart en de routes gepromoot wordt. De uitwerking van de fiets- en wandelroutes gebeurde in overleg met TOV.

Als extra toeristisch product zullen ook drie wandelroutes op de kaart opgenomen worden. De cultureel-erfgoedcel werkte deze wandelingen uit, in samenwerking met lokale partners. Er werd gekozen voor de volgende trajecten:

- Wandeling in Destelbergen langs verdwenen en bestaande bloemisterijen, vertrekkend vanaf de trefplek rond het tuinbouwverleden in het Reinaertpark.
- Wandeling in Merelbeke langs restanten van het bloemisterijverleden en langs de trefplek rond het tuinbouwverleden in het Liedemeerspark. De gemeente werkt de wandeling mee uit en voorziet ook extra informatie op de route via de ErfgoedApp.
- Wandeling in Sint-Lievens-Houtem, Letterhoutem, langs de bakermat van de witloofteelt in de gemeente en langs natuurpaden. Deze wandeling is een bestaande, bewegwijzerde natuurroute waarin het witloofverleden aan bod komt. In kader van het project wordt de wandeling omgedoopt tot 'witloofpad', naar analogie van een ondertussen verdwenen witloofpad in de gemeente.

De wandelingen vormen een extra toeristische product om de trefplekken te promoten en voor de betrokken gemeentes. Toerisme Oost-Vlaanderen ondersteunt in de promotie en bekendmaking van het aanbod.

Toeristische arrangementen

Daarnaast werkte Toerisme Oost-Vlaanderen aan de uitbouw van een aantal toeristische arrangementen en groepsbezoeken bij siertelers. Erfgoedcel Viersprong was aanwezig op het netwerkmoment van TOV voor de siertelers op 22 november en gaf een korte toelichting over het project 'Uit goeie grond'. Het groepsaanbod wordt verder door TOV uitgewerkt; de cultureel-erfgoedcel neemt het aanbod ook op via de eigen kanalen (voorjaar 2017).

Voor de gemeentes uit de Vlaamse Ardennen (Oosterzele en Sint-Lievens-Houtem vallen buiten het projectgebied van TOV) nam de cultureel-erfgoedcel, in samenwerking met TOV, contact op met de Gidsen Vlaamse Ardennen Extra, een professionele gidsenvereniging die groepsarrangementen

verzorgt in de Vlaamse Ardennen. De gidsen en de cultureel-erfgoedcel gingen op 6 december op pad in Sint-Lievens-Houtem en bezochten een aantal witloofkwekers en een horecazaak met de bedoeling hier een groepsbezoek mogelijk te maken rond het witloofthema. Daarnaast werd er samen nagedacht na over andere interessante cultuurhistorische stops, zoals de Oude Brouwerij Zonnegem vzw, de crypte in de Sint-Michaelkerk op het Marktpllein, Stokerij Van Damme in Balegem, enz. Eind januari 2017 werkten de Gidsen Vlaamse Ardennen het aanbod af, genaamd 'Het witte goud van Jantje Witloof' dat mee gecommuniceerd wordt door Toerisme Oost-Vlaanderen, Toerisme Vlaamse Ardennen, de gemeente Sint-Lievens-Houtem en de cultureel-erfgoedcel (voorjaar 2017).

Creatie trefplekken

De trefplekken met audiozuilen worden verder uitgewerkt als een ontmoetingsplaats op lokaal niveau en als een rustpunt op de fiets- en wandelroutes. Aangezien de meeste audiozuilen in parken en openbare plaatsen geplaatst worden zijn extra zitvoorzieningen niet opportuun aangezien die al aanwezig zijn.

Aan de trefplek in de samentuin van PC Caritas is extra inrichting aangewezen. De cultureel-erfgoedcel nam hiervoor contact op met het PCS Destelbergen (Proefcentrum voor Sierteelt) dat binnen het project B(l)oeiend Oost-Vlaanderen parklets ontwikkelde. Een van de parklets wordt door PC Caritas overgenomen om in de trefplek aan de samentuin te plaatsen.

parklet van PCS die aan samentuin van PC Caritas komt te staan

Educatief traject

Het project bevat een educatief traject i.s.m. VELT vzw, Landelijke Gilden en TuinHier. Het traject koppelt het tuinbouwverleden aan de hedendaagse tuinbouwsector. Met het traject wil erfgoedcel Viersprong ambachtelijke technieken terug onder de aandacht brengen en levend houden. De educatieve workshops vinden zo veel mogelijk plaats in hedendaagse en duurzame tuinbouwbedrijven om de deelnemers zo kennis te laten maken met de hedendaagse tuinbouwsector in hun nabije omgeving.

In het voorjaar van 2016 bezocht de cultureel-erfgoedcel een aantal tuinbouwbedrijven als mogelijke locaties voor de workshops. In 2016 werd een programma samengesteld voor 2016-2017 dat focust op oude technieken (en immaterieel cultureel erfgoed) en het tegengaan van voedselverspilling. De workshops worden mee ondersteund door lokale verenigingen die het aanbod mee vormgeven en promoten.

2016

- **Kookdemonstratie 'Je oogst in een potje'**: kookdemonstratie waarin bewaartechnieken zoals inmaken, pekelen, zouten, inkuilen van groeten en fruit aan bod kwamen. De lesgever toonde in een demokeuken hoe je in tijden van voedselovervloed (bv. de oogstmaanden

augustus, september) de producten duurzaam kan bewaren. De workshop vond plaats in een CSA-zelfpluktuin Rawijs, Lochristi. Voorafgaand leidde de zaakvoerder de deelnemers rond op de zelfpluktuin en worden de principes van CSA uit de doeken gedaan.

Donderdag 15 september 2016 – CSA zelfpluktuin Rawijs Lochristi

Partners: Velt Reinaert, Landelijke Gilden Lochristi, gemeente Lochristi.

De workshop op 15 september was met 35 deelnemers volzet. Door het grote succes van de workshop werd beslist een herhaling in te lassen op donderdag 13 oktober 2016. De herhaling van de workshop was eveneens volzet met 35 deelnemers.

- **Workshop ‘Kweek je eigen witloof’**: workshop over het zelf telen van witloof: hoe kan je best de witloofwortels telen en hoe kan je op kleine schaal thuis in potten zelf witloof telen? We kochten witloofwortels aan bij de Houtemse witloofboer Antoine Van De Keere waarmee de deelnemers aan de slag konden.

Donderdag 1 december 2016 – bibliotheek De Fabriek Sint-Lievens-Houtem

Partners: bibliotheek Sint-Lievens-Houtem, TuinHier vzw, Landelijke Gilden Sint-Lievens-Houtem.

De workshop op 1 december was volzet met 30 deelnemers. Door het grote succes van de workshop werd een herhaling ingelast op donderdag 26 januari 2017. De herhaling was eveneens volzet met 30 deelnemers.

2017: de cultureel-erfgoedcel plant ook in 2017 een aantal workshops in. De voorbereidingen voor deze workshop gebeurden in 2016:

- **Workshop ‘Lang leve de appel’**: workshop rond het verwerken van grote appelen- en perenoogsten in verschillende bereidingen op 27 april 2017.
- **Lezing permacultuur en bezoek samentuin PC Caritas**: Bert Dhondt van Voedeselbos vzw geeft een uiteenzetting over de principes van permacultuur, gevolgd door een bezoek aan de samentuin van PC Caritas op 10 mei 2017.
- **Lezing ‘Vergeten groenten’**: lezing over de zogenaamde ‘vergeten groenten’ en hoe het komt dat deze groenten in de vergetelheid zijn geraakt op 15 juni 2017.

Stuurgroep project

Een stuurgroep die het project inhoudelijk aanstuurt, kwam samen op 31 mei. In de stuurgroep zetelen verschillende partners met expertise ter zake: Pieter Bracke (diensthoofd vrije tijd Sint-Lievens-Houtem), Stijn Demonie (cultuurbeleidscoördinator gemeente Destelbergen), David De Landsheere (diensthoofd vrije tijd gemeente Oosterzele), Mieke Imschoot (diensthoofd vrije tijd gemeente Lochristi), Pascal Janssens (therapeut PC Caritas Melle) Willy Ketelaere (vzw Vrienden van Willy, verbonden aan Sierteeltmuseum), Eddy Matthys (Landelijke Gilden), Michaël Pector

(diensthoofd vrije tijd gemeente Merelbeke), Mieke Penninck (diensthoofd vrije tijd gemeente Melle), Yves Seghers (CAG), Inge Stevens (projectcoördinator Toerisme Oost-Vlaanderen), Nadia Tahon (VELT), Filiep Van Grembergen (toerisme Oosterzele), An De Pauw (toerisme Vlaamse Ardennen).

Agenda

- Creatie toeristisch-recreatieve trefplekken
 - o Locaties
 - o Gunning eindproducten
 - o ErfgoedApp
 - o Werkgroepen per trefplek
 - o Inhoud dragers
- Scansessies
- Educatief traject: planning en inhoud
- Projectnaam
- Volgende fasen

Een volgende **stuurgroepvergadering** werd gepland in december 2016. Door een te groot aantal verontschuldigen werd de stuurgroep verplaatst naar januari 2017.

Publieksmoment

In het najaar van 2016 startte de cultureel-erfgoedcel met de planning van het publieksmoment. Hiervoor werkte ze samen met de gemeente Destelbergen. Het publieksmoment zal plaatsvinden op zondag 17 september 2017, tijdens de Plantenbeurs van de gemeente Destelbergen in het Reinaertpark. De Plantenbeurs is een jaarlijks evenement op de derde zondag van september, waar tientallen kleine plantenkwekers hun aanbod voorstellen aan het publiek, aangevuld met randanimatie. Het thema van de Plantenbeurs wordt 'Uit goeie grond'. In het voorjaar van 2017 wordt dit publieksmoment concreet ingepland.

Administratie

De cultureel-erfgoedcel coördineerde het project als hoofdpromotor en verzorgde de administratie rond het project. Een tussentijdse declaratie werd aan het plattelandsloket bezorgd op 15/2/16 en op 15/7/16.

Op 30/11/16 kwam het Plattelandsloket van Oost-Vlaanderen langs bij erfgoedcel Viersprong om de vorderingen in het project en de financiële stand van zaken te bespreken.

Het tuinbouwproject en in het bijzonder de samenwerking met PC Caritas gaf de cultureel-erfgoedcel ook de mogelijkheid om een samenwerking op poten te zetten rond het **gebruik van cultureel erfgoedcollecties in de sector van de geestelijke gezondheidszorg**. Met FARO vzw zette de cultureel-erfgoedcel een experimenteel traject op waarin methodieken aangereikt worden aan zowel de cultureel-erfgoedsector als aan de gezondheidssector om cultureel erfgoed ingang te laten vinden in o.a. therapieën. Het tuinbouwverleden vormde de inhoud van het traject (zie 2.1.2 Meer dan erfgoed).

2.1.2 Meer dan erfgoed. Erfgoedcollecties, gezondheid en welzijn

Binnen het kader van het tuinbouwproject startte de cultureel-erfgoedcel een zijtraject rond het inzetten van erfgoedcollecties in de geestelijke gezondheidszorg i.s.m. FARO vzw, het Lochristi Sierteeltmuseum (LoS), PC Caritas, het Museum, Archief en Documentatiecentrum Melle (MAD) en de Christophorusgemeenschap in Munte met als bedoeling sociale meerwaarde te creëren, expertise en vaardigheden hierrond te delen en een ondersteunend netwerk op te bouwen.

Ter voorbereiding van dit traject en de samenwerking met deze instellingen trok erfgoedcel Viersprong samen met Bart De Nil van FARO vzw in maart 2016 op studiebezoek naar Londen om er expertise uit te wisselen met diverse partners uit verschillende sectoren. Zo sprak de cultureel-erfgoedcel onder meer met Helen Chatterjee, Krisztina Lackoi en Maria Patsou, onderzoekers van het University College Londen en verbonden aan de National Alliance for Museums, Health and Wellbeing. Vervolgens ging de reis naar het Maudsley Hospital, een psychiatrisch ziekenhuis waar David Blazey en Helen Shearn verschillende kunst- en erfgoedprojecten voorstelden die zij samen met patiënten en kunstorganisaties hadden uitgewerkt. Damien Hebron, vertelde over hoe het Londen Arts en Health Forum ervoor zorgen dat individuele kunstenaars, kunst- en erfgoedorganisaties en psychiatrische instellingen de weg naar elkaar vinden. Liz Ellis van het National Heritage Lottery Fund lichtte de financiering van een aantal van deze projecten toe. Enkele maanden later ondernam Bart De Nil van FARO vzw een tweede studiebezoek aan verschillende instellingen in Londen en Newcastle. Het doel: kennis verzamelen over het inzetten van cultureel-erfgoedcollecties in de gezondheids- en welzijnssector. Tijdens de gesprekken in Londen werd er ons keer op keer op gewezen dat het meten en evalueren cruciaal is voor het verduurzamen van cultureel-erfgoedactiviteiten.

De volgende stap was om deze inzichten te vertalen naar het erfgoedproject 'Uit goeie grond'. Binnen dit project zocht de cultureel-erfgoedcel contact met PC Caritas in Melle en de Christoforusgemeenschap, een sociaaltherapeutische woon- en werkgemeenschap voor volwassen mannen en vrouwen met een matig tot ernstig verstandelijke beperking in Munte, Merelbeke. Samen met deze zorginstellingen werden twee pilootprojecten uitgewerkt waarbij het verbeteren van het welzijn en de gezondheid van de patiënten het doel was. Het cultureel-erfgoed werd ingezet als therapeutische materiaal voor een reeks creatieve workshops in het najaar 2016; de collecties van een aantal lokale musea vormen de inspiratie en het uitgangspunt voor eigen creaties van de patiënten.

De sierteeltkoffer

Het eerste pilootproject vond plaats op 8 november waarbij een deel van de collectie van het Lochristi Sierteeltmuseum naar de Christoforusgemeenschap werd gebracht onder de vorm van een sierteeltkoffer.

Van tentoonstellingskast naar multisensoriële outreachkoffer

Samen met twee vrijwilligers van het LoS werd een koffer samengesteld met materiaal uit de collectie en het beeldmateriaal (oude foto's en filmpjes) dat in het kader van het project 'Uit goeie grond' werd verzameld. De keuze van de objecten uit de collectie was zo opgevat dat verschillende zintuigen kunnen geprikkeld worden (vandaar multisensorieel): de deelnemers mochten de objecten

aanraken en betasten, ruiken aan de grondstoffen uit de sierteelt en, via een iPad gemonteerd in een koffer, foto's en filmfragmenten bekijken die het groeiproces van een begonia, van knol tot plant, illustreren. Aangezien de collectiestukken gehanteerd werden, werden voor de meer fragiele stukken de reserves aangesproken of schonken de vrijwilligers spontaan voorwerpen uit hun eigen collectie. We bestempelden deze koffer bewust als een *outreachkoffer* om duidelijk te maken dat hij ook kan worden gebruikt voor andere doelgroepen en doeleinden dan personen met dementie.

Het LoS komt naar je toe! Interactieve sessie 'object handling' met de bewoners van de Christoforusgemeenschap.

Een van de vrijwilligers van het LoS, ging met de koffer naar de Christophorusgemeenschap om er een creatieve sessie te geven aan de hand van de objecten en het beeldmateriaal in de koffer. Hoewel het verhaal over de kweek van knol tot plant van een begonia de rode draad vormde, stimuleerde de vrijwilliger vooral de creativiteit van de deelnemers. Hij liet hen de objecten betasten en onderzoeken zonder onmiddellijk te vertellen waarvoor ze werden gebruikt, liet hen vooral zelf vragen stellen of gaf hen de kans om een verhaal te vertellen.

De sessie ging dus verder dan het tonen van en leren over objecten uit een collectie. Het werd opgevat als 'een creatieve leerervaring', waarbij de creatieve inbreng van de deelnemers minstens even belangrijk was als de historische of feitelijke context die de expert meegaf.

Aan het einde van de sessie kregen de deelnemers elk twee begoniabollen mee die ze gedurende enkele weken moesten bewaren tot het moment dat ze de bollen echt konden planten (februari 2017).

Ingemaakt erfgoed

Voor het tweede pilootproject bracht erfgoedcel Viersprong PC Caritas, het Gemeentelijk Museum, Archief en Documentatiecentrum Melle (MAD) samen tijdens de zomer van 2016. Het resultaat: een creatieve sessie waarin het museumbezoek een cruciale rol speelde.

Opmaak van een stappenplan

Het museumbezoek was slechts een onderdeel van de sessie die startte en eindigde in PC Caritas. Om ervoor te zorgen dat alles naadloos in elkaar zou lopen en iedereen zou weten welke rol hij of zij op zich moet nemen, maakten alle betrokkenen, de curator van het MAD en de begeleiders van PC Caritas, onder begeleiding van FARO vzw en de cultueel-erfgoedcel, een stappenplan op. Dit stappenplan moest ook als sjabloon kunnen dienen voor andere therapeuten die later dezelfde sessie willen organiseren.

Inspiratiebezoek aan het Gemeentelijk Museum, Archief en Documentatiecentrum Melle (MAD)

In het ziekenhuis, de vertrouwde omgeving van de cliënten, kregen zeven deelnemers van de ergotherapeut een kennismaking met het MAD. Aan de hand van een korte voorstellingstekst en foto's gaf de ergotherapeut wat meer uitleg over het MAD en wat ze daar allemaal konden zien en verwachten. Daarna vertrok de groep naar het museum. Eenmaal aangekomen kregen ze een heel korte rondleiding. De deelnemers mochten daarna een kijkje nemen op de zolder van het museum, een plaats waar normaal geen bezoekers mogen komen en die is volgestouwd met een ontelbaar aantal objecten uit het dagelijks leven van vroeger. Daar mochten ze gaan snuisteren tussen alle

objecten en kreeg elke deelnemer de opdracht om een of twee objecten uit te kiezen die hem of haar op een of andere manier aanspreken.

Elke deelnemer mocht vervolgens vertellen waarom hij of zij dat specifieke object had gekozen. De begeleiders hanteerden de methodiek van de *object handling* om het gesprek op gang te brengen.

Een 'eigen-capsule'

Terug van het bezoek aan het MAD kregen de deelnemers op 1 december de opdracht om hun inmaakpot te vullen met een of meerdere objecten die voor hen een betekenis hadden; het waren objecten die zij waardevol vonden, die iets zeiden over een moment in hun verleden of die ze gewoon mooi vonden. De begeleiders noteerden op papier of capteerden met hun smartphone kort het verhaal of de motivatie van de deelnemers achter het object dat ze hadden gekozen. De pot werd afgesloten en voorzien van een sticker met een afbeelding van een groente.

De begeleiders bezorgden de verhalen van de deelnemers aan de cultureel-erfgoedcel die ervoor zorgde dat ze werden opgeladen in de ErfgoedApp. Door de afbeelding op de pot via een smartphone of tablet te scannen met de ErfgoedApp, is het mogelijk om het verhaal bij het object in de pot te lezen of te horen.

Creatie van een duurzame installatie in de samentuin

De potten werden verzameld in een verrijdbare aluminium plantenkar ('Deense kar'), die langs de zijanten en achteraan werd dichtgemaakt met waterdichte platen. Zo werd de kar getransformeerd tot een mobiele tentoonstellingsruimte. De zijanten van de kar werden door de deelnemers bekleed met verticale moestuinen en bovenaan voorzien van een kruidenbak. De kar zal op die manier onderdeel uitmaken van de samentuin die de cliënten zelf aangelegd hebben en die door hen onderhouden wordt als een vorm van creatieve therapie. De kar maakt onderdeel uit van de trefplek die in het kader van het project 'Uit goeie grond' wordt ingericht in de samentuin (zie 2.1 Uit goeie grond).

De collectie van potten groeit aan naarmate er meer deelnemers een bezoek aan het museum gebracht hebben. Ook bezoekers van buiten de instelling kunnen een pot aanschaffen en hun eigen tijdsapsule achterlaten in de samentuin.

De plantenkar is mobiel, waardoor het gebruik ervan niet alleen beperkt blijft tot de terreinen van PC Caritas en er ook een bezoek mogelijk is aan bijvoorbeeld bibliotheken, culturele centra, de tuinbouwschool, enz. Op die manier treedt het ziekenhuis letterlijk buiten de grenzen van haar terrein en kan er gewerkt worden aan de bewustmaking van de geestelijke gezondheidszorg bij het brede publiek. Tegelijkertijd wordt promotie gemaakt voor de werking van PC Caritas en de samentuin die toegankelijk is voor een breed publiek.

De inmaakpotten, de ErfgoedApp en de kar vormen de basis, de instrumenten, voor vervolgttrajecten met de mensen die in PC Caritas verblijven en andere cultureel-erfgoedinstellingen of cultuurorganisaties.

Het waren voor alle betrokken partners in alle betekenissen van het woord pilootprojecten: experimenten waarbij proefondervindelijk nieuwe terreinen werden ontgonnen. Het was vanaf het begin niet de bedoeling dat het bij pilootprojecten zou blijven, maar dat dit een langetermijnaanbod zou worden.

De gedeelde expertise, de bevindingen van de werkbezoeken in Engeland en de resultaten van de workshops werden gecapteerd als praktijkverhalen in de publicatie *Meer dan erfgoed. Erfgoedcollecties, gezondheid en welzijn* die in het voorjaar van 2017 zal uitgegeven worden door Politeia. De publicatie wil cultureel-erfgoedwerkers inspireren en overtuigen om bruggen te slaan tussen de cultureel-erfgoedsector en de zorgsector én daarbij oog te hebben voor andere doelgroepen dan personen met dementie. Erfgoeddag 2017 met als thema 'Zorg' kan dus ook worden aangegrepen om eens buiten de traditionele erfgoedpaden te treden (zie ook 3.3. Erfgoeddag).

2.2 Het vliegveld van Gontrode tijdens WOI

Het project rond het vliegveld van Gontrode werd in 2015 gefinaliseerd. In Gontrode (Melle) bouwde het Duitse leger in 1915 een reusachtige luchtschipbasis, geschikt voor zeppelins en later voor Gotha IV-vliegtuigen. Het verhaal over dit bijzonder vliegveld en de crash van een van de zeppelins boven Sint-Amandsberg spreekt nog steeds tot de verbeelding.

De gemeente Melle, de werkgroep WOI Melle en de cultureel-erfgoedcel vertelden het vergeten verhaal van het vliegveld van Gontrode opnieuw en maakten het toegankelijk voor een breed publiek. De WOI-bunker werd door de gemeente Melle gerestaureerd en een panoramatafel, website en wandel-en fietsroute houden het vliegveld levend. De site werd een toeristische hotspot voor Gontrode, in samenwerking met toerisme Scheldeland en toerisme Wetteren die een groepsuitstap wijdde aan het thema.

Het project werd gerealiseerd met de steun van het tweede Vlaams Programma voor Plattelandsontwikkeling (PDPO II).

Het project verbindt zich ertoe om ook na afloop van de betoelaging gecontinueerd te worden door o.a. de opname in een duurzaam groepstoerisme, de verankering van de toeristische eindproducten in de promotie van Melle en toerisme Scheldeland. De gemeente Melle verbond zich er tevens toe om de site blijvend te onderhouden, ook door een peterschap van de site blijft het cultuurhistorisch erfgoed duurzaam bewaard.

In 2016 nam erfgoedcel Viersprong de **nazorg** rond het project op zich, in samenwerking met de gemeente Melle. Vragen over een gegidst bezoek aan het vliegveld werden beantwoord, de fiets- en wandelkaarten werden aangevuld bij de lokale verdeelpunten. In samenwerking met toerisme Wetteren en de gemeente Melle kunnen bezoekers twee iPads uitlenen om de site te bezoeken.

Erfgoedcel Viersprong en de gemeente Melle onderhielden ook nauwe contact met **toerisme Scheldeland**. In januari 2016 bezocht bloggersduo Wacca de site en schreef er een blogbericht over: <http://wacca.be/2016/03/scheldeland-vliegveld-van-gontrode/> Over de toekomst van de site pleegde erfgoedcel Viersprong op 18 mei overleg met de regiocoördinator van toerisme Scheldeland. Bij een herziening van de toeristische publicatie 'Grote Oorlog Scheldeland' (verwacht in 2017) zal de site van het vliegveld mee opgenomen worden, samen met de ontwikkelde fiets- en wandelroutes.

Als uitloper van de lezingencyclus in 2014-2015 tijdens de looptijd van het project, herhaalde erfgoedcel Vierpsrong i.s.m. heemkundige vereniging De Gonde en Vorming Plus Gent-Eeklo de **wandeling** rond de ruime omgeving van het vliegveld. Een landschapsdeskundige en heemkundige verklaarden de aanwezige natuur- en cultuurelementen (zie ook 4.4 vorming erfgoedactoren). 18 deelnemers waren aanwezig op de wandeling op 4 juni.

De **educatieve website kindereninbezetgebied.be** laat kinderen van de derde graad lager onderwijs kennis maken met het dagelijkse leven tijdens de Eerste Wereldoorlog. In 2015 werd de website ingevuld met lokale inhoud voor de gemeente Melle. Een vrijwilliger werkte in 2016 een aanbod uit voor de gemeente Merelbeke. De website werd op 11 januari voorgesteld op het scholenoverleg van de gemeente Merelbeke. De cultureel-erfgoedcel onderhield daarnaast contacten met de vrijwilliger en gaf feedback op 1 en 22 februari over de aangeleverde inhoud en lesbrief (zie ook 2.3 Kinderen in bezet gebied).

2.3 Kinderen in bezet gebied

De educatieve website www.kindereninbezetgebied.be toont kinderen hoe het was om honderd jaar geleden in hun eigen gemeente te leven. Het dagelijks leven tijdens de Eerste Wereldoorlog wordt via pakkende getuigenissen en origineel beeldmateriaal geïllustreerd.

In 2016 werkte een nieuwe vrijwilliger aan de aangepaste inhoud en lesbrief met lokale informatie over de Eerste Wereldoorlog voor de gemeente Merelbeke (zie ook 2.2 Het vliegveld van Gontrode tijdens WOI).

2.4 Reuzenproject

Het reuzenproject, dat focust op het cultureel en het immaterieel erfgoed van de reuzen in de gemeenten Destelbergen en Lochristi liep verder in 2016 (schooljaar 2015-2016).

De derde leerjaren van de Sportbasisschool Heusden en de gemeentelijke basisschool Lochristi (afdeling Beervelde) maakten kennis met het lokale reuzenerfgoed en de tradities die daaraan vasthangen.

De leerlingen uit beide scholen werkten een schooljaar lang, aan de hand van diverse reuzenbrieven, workshops en lesbrieven voor de leerkrachten, rond het cultureel erfgoed van de reuzen Willem, Beatrijs en Isabella van Heusden en de 4 Reinaertreuzen van Lochristi.

- De workshop 'reuzenlied maken' door Mooss vond plaats op 18/03 en 24/03 voor de leerlingen van de Sportbasisschool Heusden en op 4/03 voor de leerlingen van de Gemeentelijke Basisschool Lochristi.
- De overige lesactiviteiten werden door de leerkrachten zelf ingericht aan de hand van lesbrieven met ondersteuning van de cultureel-erfgoedcel.

Als afsluiter van het reuzenschooljaar kregen de leerlingen van de gemeentelijke basisschool Lochristi tijdens het schoolfeest van 21 mei 2016 bezoek van de Reinaertreuzen. Op 3 juni bezochten Willem en Beatrijs de leerlingen van de Sportbasisschool Heusden.

De cultureel-erfgoedcel verzorgde de contacten met externe lesgevers/begeleiders van de workshops, stuurde die inhoudelijk mee aan, begeleidde de leerkrachten via de lesbrieven en organiseerde de overlegmomenten tussen de scholen en de reuzengemeenschappen. Het reuzenproject werd mede gefinancierd door CERA en door de provincie Oost-Vlaanderen (cultuurspreidende en cultuureducatieve projecten).

2.5 Tracé Travak

In 2016 was het verhuisschema van Tracé Travak afgerond. Op 7 januari verhuisde de tentoonstelling naar de Oude pastorie van Munte waar ze een aantal maanden te bezoeken was. De tentoonstelling bevindt zich momenteel in het erfgoeddepot van de gemeente Merelbeke.

3. De zorg voor en ontsluiting van het lokaal cultureel erfgoed, een gedeelde verantwoordelijkheid

SD 3° De zorg voor en ontsluiting van het lokale cultureel erfgoed kwam tot stand door een actieve participatie van de cultureel-erfgoedgemeenschappen en de inwoners in samenwerking met het bredere cultureel-erfgoednetwerk;

3.1 Overlegstructuren op internationaal, Vlaams, provinciaal en lokaal niveau

(zie ook document Overzicht overlegmomenten 2016 als bijlage)

De cultureel-erfgoedcel werkt samen met het lokale, provinciale en Vlaamse cultureel-erfgoedveld en neemt deel aan expertise-uitwisseling en overlegstructuren:

Op internationaal niveau:

- Overleg met diverse internationale spelers i.k.v. traject geestelijke gezondheidszorg (zie ook: 2.1.2 Meer dan erfgoed. Erfgoedcollecties, gezondheid en welzijn).
Op 9 maart: Overleg met Maria Patsou, Krisztina Lackoi en Helen Chatterjee van University College London.
Op 10 maart: Helen Shearn en David Blazey van het Maudsley Hospital en Damien Hebron, van het London Arts in Health Forum.
Op 11 maart: Liz Ellis van het National Heritage Fund.
- Op 6 december organiseerde de erfgoedcel de rondetafel *'Gathering the evidence. Measuring en evaluating interventions with cultural heritage and reading for health and wellbeing'* i.s.m. PC Caritas, FARO vzw en Iedereen Leest in PC Caritas, Melle.
Onder de deelnemers waren o.a. Nuala Morse van the University of Manchester/University College London Public and Cultural Engagement en Thomas Kador, University College London Public and Cultural Engagement.

Het programma zag er als volgt uit:

- Purpose of the round table | Bart De Nil en Ans Van de Cotte
- Why measuring the impact of reading | Sylvie Dhaene
- Presentation: vision, knowledge and experience about measuring and evaluation (working evidence based) | Nuala Morse and Thomas Kador
- Concepts of projects (in the pipeline) where we intent to measure and evaluate the impact on health and wellbeing - reminiscence suitcases (FARO/Expertisecentrum Dementie Vlaanderen) - reading promotion with archives (FARO/Iedereen Leest/Letterenhuis) - object handling in a hospital (FARO/University Leuven)
- Round table: structured discussion around different topics (i.c. sustainability, asset based approach, training, social prescription ...)
Moderators: Bart De Nil en Sylvie Dhaene
- Closing with follow-up appointments

Op Vlaams niveau:

- COP Beleid

De collegagroep Beleid kwam 4 keer samen in 2016 (op 1/03, 12/05, 15/09 en 8/12).

De agenda van 1 maart zag er als volgt uit: regionaal cultuurbeleid, conceptnota, visietraject, terugkoppeling vanuit het OCE, het vormingsaanbod voor starters en de COP's in 2016.

Op de vergadering van 12 mei werd de conceptnota verder uitvoerig besproken, kwamen de projecten 'volksliedjes van onder 't stof' en 'storystongs' aan bod evenals 'buurten met erfgoed'.

Op 15 september werden het voorontwerp cultureel-erfgoeddecreet, erfgoedcellen.be, ICE, IOED's en erfgoedcellen besproken.

De vergadering van 8 december sloot het jaar af met volgende thema's: ontwerpdecreten, uitvoeringsbesluiten en informatiemoment op 25 november, hefboomnota cultuurspreiding, terugkoppeling van het focusgesprek over het depotbeleid.

- Traject visietekst *Nabij en verbonden*

In januari 2016 publiceerden de cultureel-erfgoedcellen het eindrapport van hun visietraject dat in 2015 startte naar aanleiding van het 15-jarig bestaan van de erfgoedcellen. De titel van dit rapport '*Nabij en verbonden*' vatte kernachtig samen waar zij en hun lokale besturen voor willen staan en gaan. Het rapport is het resultaat van een intensief en breed gedragen traject. Zo hebben liefst 250 lokale beleidsmakers, beleidsambtenaren en erfgoed(cel)medewerkers deze tekst ook onderschreven.

Het rapport werd via verschillende kanalen verspreid (nieuwsbrieven en websites cultureel-erfgoedcellen). Er verscheen ook een artikel in het FARO-magazine met een samenvatting van de belangrijkste krachtlijnen.

- Bijeenkomsten met de cultureel-erfgoedsector i.k.v. voorontwerp CED + uitvoeringsbesluiten.

In 2016 werd de cultureel-erfgoedsector verschillende malen om input gevraagd inzake het uittekenen van het cultureel-erfgoedbeleid.

Op 4 maart vond de 2de sectorbijeenkomst inzake de conceptnota cultureel-erfgoedbeleid plaats.

Op 30 mei was er voor de sector een informatiemoment over het cultureel-erfgoeddecreet in de KVS, Brussel op uitnodiging van het kabinet cultuur en het departement CJSM.

In een overleg op 8 juni kregen een delegatie van de cultureel-erfgoedcellen en de VVSG de mogelijkheid om aan kabinet en departement verduidelijking te vragen bij het infomoment.

Op 25 november werd de cultureel-erfgoedsector uitgenodigd door de afdeling cultureel erfgoed van het departement CJSM en kabinet cultuur voor een sectormoment cultureel-erfgoed waarbij de voorbereiding van het uitvoeringsbesluit bij het voorontwerp centraal stonden. De deelnemers konden bijdragen aan het uitwerken van criteria en procedures.

- COP Digidoc

De collegagroep kwam driemaal samen (op 21/01, 12/05 en 15/09). Tijdens deze vergaderingen werden verschillende projecten/platformen toegelicht door externen

waaronder Nostalgeo. Daarnaast waren de plannen van het VIAA en een samenwerking op langere termijn een belangrijk vast agendapunt. De VIAA-projecten 'Het archief voor onderwijs' en 'Nieuws van de Grote Oorlog' werden toegelicht. Daarnaast kwam de samenwerking tussen de cultureel-erfgoedcellen en VIAA rond de duurzame bewaring van gedigitaliseerd materiaal aan bod en de conclusies uit de bevraging die VIAA met de cultureel-erfgoedcellen organiseerde over de digitalisering en bewaring van analoge en digitaal materiaal. Tijdens de overlegmomenten kwam ook de samenwerking met Packed vzw aan bod over de duurzame archivering van websites. Packed vzw schreef hiervoor een CEST-richtlijn uit, die werd uitgetest voor de oude websites van de cultureel-erfgoedcellen op 15 september. Erfgoedcel Brugge lichtte het platform Xplore Bruges toe.

- ICE dag voor erfgoedcellen op 8/11. De jaarlijkse dag rond immaterieel cultureel erfgoed van Tapis Plein en de Vlaamse cultureel-erfgoedcellen ging dit jaar over de updates rond het ICE-beleid, ICE en diversiteit, met ruimte voor praktijk- en expertiseuitwisseling.
- Overleg met erfgoedcellen Land van Dendermonde, Leie-Schelde, Viersprong en Archiefbank Vlaanderen op 18/05 en 5/12 over de publicatie 'Leren archiveren' (zie ook 1.1 Culturele archieven).
- Overleg met FARO vzw i.k.v. traject geestelijke gezondheidszorg: 6/01, 2/03, 6/04, 27/04, 8/08, 25/08, 20/10, 13/12 (zie ook 2.1.2 Meer dan erfgoed. Erfgoedcollecties, gezondheid en welzijn).

Op provinciaal niveau:

- OVEO: overleg van de Oost-Vlaamse cultureel-erfgoedcellen. Dit overleg vond plaats op 17/02, 14/04, 1/06, 29/06, 5/10, 7/12.
De vergadering van 17 februari stond vooral in het teken van de studiedag en de bespreking van de departementsdag op 4 februari.
De belangrijkste punten van de vergadering van 14 april waren de inspiratiedag en de bespreking van de conceptnota cultureel-erfgoedbeleid.
Op het overleg van 1 juni kwam Monumentenwacht een toelichting geven over hun werking en werden de wijzigingen aan het cultureel-erfgoeddecreet besproken. De vorming 'Leren archiveren' en de voorbereiding van het provinciaal overleg stonden ook nog op de agenda. Er werd op 29 juni een extra overleg ingepland in het teken van de voorbereiding van de inspiratiedag van 24 september.
De vergadering van 5 oktober stond hoofdzakelijk in het teken van de evaluatie van de studiedag in het STAM, het provinciaal erfgoedcellenoverleg, het cultureel-erfgoeddecreet, de evaluatie van de huidige beleidsperiodes, het religieus erfgoed en de gezamenlijke vormingsinitiatieven.
Op 7 december stonden volgende punten op de agenda: terugkoppeling informatiedag nieuw decreet, ontwikkelingen IOED, dossier Vlaamse Ardennen, afslanking provincie, erfgoedbanken, digitalisering door gevangenen, samenwerking rond audiovisueel materiaal/COP digi, diverse ICE projecten, religieus erfgoed, evaluatie inspiratiedag lokaal erfgoed, erfgoedapp, erfgoedontmoetingen.

- Stuurgroep B(l)oeiend Oost-Vlaanderen over de vorderingen van het project van Toerisme Oost-Vlaanderen rond de versterking van de sierteeltsector in de provincie: op 3/03 en 8/06.
- Overleg met Provincie Oost-Vlaanderen over de databank Erfgoedinzicht en het gebruik ervan voor het Lochristi Sierteeltmuseum: op 15/03.
- Overleg Toerisme Scheldeland rond het vliegveld van Gontrode en het tuinbouwproject en opname via de kanalen van Toerisme Scheldeland op 18/05.
- Overleg Toerisme Oost-Vlaanderen over de afstemming tussen het tuinbouwproject en B(l)oeiend Oost-Vlaanderen: op 23/06 en 13/09.
- Netwerkmomenten sierteelt en toerisme i.s.m. Toerisme Oost-Vlaanderen: op 2/06 en 22/11.
- Provinciaal erfgoedcellenoverleg: doordat er nog veel onduidelijkheden waren m.b.t. de toekomstige werking van de provincie Oost-Vlaanderen vond het provinciaal erfgoedcellenoverleg slechts eenmaal plaats in 2016, op 29 september. Op de agenda stond onder meer de samenwerking rond kerken en een toelichting van MOWA, de interne Staatshervorming, voorontwerp cultureel-erfgoeddecreet, evolutie rond IOED's, samenwerking erfgoedbanken en erfgoedinzicht, scanproject Provincie Oost-Vlaanderen en depotbeleid.
- Ontmoetingsdag Oost-Vlaamse kerkbesturen op 27 oktober (zie ook 3.2 inventarisatie religieus erfgoed).
- Diverse overlegmomenten i.k.v. inventarisatie religieus erfgoed (zie ook 3.2 inventarisatie religieus erfgoed) op 25/01, 3/02, 18/02, 24/02, 3/03, 17/03, 30/03, 5/04, 7/04, 12/04, 18/04, 4/07, 22/07, 7/11, 24/11.

Op lokaal niveau:

- Raad van bestuur erfgoedcel Viersprong op 3/02, 23/03, 1/06, 4/10, 23/11.
- Reflectiegroep erfgoedcel Viersprong op 17/03, 26/05, 19/09, 21/11.
- Dagelijks bestuur erfgoedcel Viersprong op 13/01, 2/02, 23/03, 30/06, 24/08, 3/10, 23/11.
- Teamoverleg op 11/01, 1/02, 7/03, 4/04, 2/05, 6/06, 4/07, 8/08, 12/09, 3/10, 7/11, 19/12.
- Overleg Vorming Plus Gent-Eeklo, cultuurdienst Oosterzele, bibliotheek Oosterzele op 25/01.
- Overleg cultuurbeleidscoördinatoren deelnemende gemeentes op 20/09.
- Subsidiecommissie projectsubsidies: bijeenkomst op 27/01, 25/05, 26/09.
- Reuzenoverleg op 28/04 en 25/05.
- Overleg Landelijke Gilden tuinbouwproject op 18/01 en 15/02.
- Overleg en inventarisering LoS op 14/01, 20/01, 26/01, 9/02, 17/02, 23/02, 25/02, 04/05, 26/05, 04/08, 22/08, 30/08, 5/09, 8/09, 21/09, 27/09, 4/10, 12/10, 18/10, 24/10.
- Overleg en onderzoek in kader van tuinbouwproject met diverse cultureel-erfgoedspelers (afname interviews, digitalisering collecties, onderzoek, organisatie workshops) op 28/01,

02/02, 11/02, 19/02, 24/02, 16/03, 21/03, 24/03, 12/04, 14/04, 19/04, 26/04, 27/04, 09/05, 10/05, 12/05, 19/05, 23/05, 06/06, 08/06, 09/06, 14/06, 15/06, 20/06/, 21/06, 23/06, 29/06, 08/08, 09/08, 10/08, 18/08, 23/08, 31/08, 12/09, 03/10, 20/10, 29/11, 30/11, 01/12.

- Lokale werkgroepen rond tuinbouwverleden in regio erfgoedcel Viersprong (zie 2.1 Uit goeie grond).
- Overleg rond cultureel archief DSMG en Archiefbank Vlaanderen op 4/04 en 4/05.
- Overleg met kerkbesturen op 3/02 en 24/02.
- Overleg met vrijwilligers religieus erfgoed – diverse teams op 25/01, 24/02, 25/02, 29/02, 30/03, 5/04, 12/04, 18/04, 7/11.
- Overleg met vrijwilligers kinderen in bezet gebied op 1/02 en 22/02 + voorstelling website op scholenoverleg op 11/01.
- Overleg met vrijwilligers erfgoedbank op 1/03 en 21/12.
- Overleg met de scholen i.k.v. het reuzenproject op 14/09 en 15/09.
- Stuurgroep tuinbouwproject op 31/05.
- Overleg MAD op 9/11.
- Adviesverlening en ondersteuning op vraag van lokaal cultureel-erfgoedveld: zie overzicht overlegmomenten.

3.2 Inventarisatie religieus erfgoed

Op 3 februari werd gestart met de inventarisatie van de Sint-Niklaaskerk in Lochristi. Vijf vrijwilligers maakten gedurende 10 maanden de inventaris op. De inventarisatie was afgerond op 22 december. De gegevens worden in de loop van 2017 ingevoerd in de databank erfgoedinzicht.be. De cultureel-erfgoedcel ging op zeer regelmatige basis ter plaatse om de vrijwilligers te begeleiden en vragen op te lossen.

Twee weken later, op 24 februari startte een nieuw team van 3 vrijwilligers met de inventarisatie van de H. Kruiskerk in Destelbergen. De inventarisatie liep verder door tot het einde van het jaar.

De vrijwilligers startten in het voorjaar van 2015 met de opmaak van de inventaris van de Sint-Amanduskerk in Moortsele, die in het voorjaar van 2016 was afgerond. Datzelfde groepje vrijwilligers startte in april met de inventarisatie van de OLV- Middelareskerk in Hyfte. Op 31 augustus had ook die kerk een volledige inventaris.

De inventarisatie van de Sint-Martinuskerk in Balegem liep verder in 2016.

Op regelmatige tijdstippen werd de werkmethode en de voortgang van de inventarisatie geëvalueerd (driewekelijks bezoek van de cultureel-erfgoedcel bij de vrijwilligers ter plaatse).

Via de provincie Oost-Vlaanderen vernam de cultureel-erfgoedcel eind juni dat de Pius X-kerk in Destelbergen een nieuwe bestemming zou krijgen en deel zou uitmaken van de in de nabijheid gelegen basisschool. De kerk zou per 1 september door de school in gebruik genomen worden en het religieus erfgoed ervan moest herbestemd worden.

De cultureel-erfgoedcel stelde een team van vrijwilligers samen dat met de erfgoedconsulent van de provincie en de coördinator erfgoedcel een 'spoedinventaris' opmaakten in de zomervakantie.

De inventaris werd ingevoerd in de databank erfgoedinzicht.be. Het merendeel van het aanwezige religieus erfgoed werd herbestemd.

Op 1 december 2016 organiseerde Veneco in de Sint-Ghisleniuskerk in Waarschoot een infomoment omtrent de toekomst van parochiekerken voor de kerkbesturen, de bevoegde schepenen en ambtenaren van de betrokken gemeenten. Het programma werd op 17 december afgetoetst bij het CRKC, de provincie Oost-Vlaanderen en de erfgoedcellen Meetjesland, Leie Schelde en Viersprong. In naam van de betrokken erfgoedcellen gaf erfgoedcel Viersprong een presentatie over de werkwijze m.b.t. de inventarisatie van religieus erfgoed.

Het programma zag er als volgt uit:

- verwelkoming door *Sofie Vandelannoote, Veneco*
- Inleiding *Jonas Dankers, CRKC*
- pastorale visie *Joris De Jonghe, bisdom Gent*
- Aanbod Veneco *Tina Verschueren, Veneco*
- Inventarisatie religieus erfgoed, *Ans Van de Cotte, erfgoedcel Viersprong en Bert Van der Veken, Erfgoed Oost-Vlaanderen*
- Participatietraject, *Bert Van der Veken, Erfgoed Oost-Vlaanderen*
- Haalbaarheidsonderzoek Projectbureau, *Tina Verschueren, Veneco*

3.3 Erfgoeddag

Erfgoeddag 2016 – Rituelen

Op zondag 26 april 2016 vond de zestiende editie van Erfgoeddag plaats met als thema 'Rituelen'. De cultureel-erfgoedcel trad opnieuw op als regionale coördinator en nam de inschrijvingen van de lokale activiteiten op zich. Er vonden 9 activiteiten plaats.

De cultureel-erfgoedcel verzorgde de lokale, publieksgerichte communicatie met betrekking tot Erfgoeddag: via het samenstellen van een regionale programmaflier en de verspreiding ervan onder openbare diensten en de deelnemende organisaties, het uitsturen van een extra nieuwsbrief, het verspreiden van diverse persberichten, het aankondigen van het programma via de website en de aankondiging in de gemeentelijke infobladen.

Vorbereiding Erfgoeddag 2017 – Zorg

Erfgoeddag 2017 vindt plaats op zondag 23 april 2017 en staat in het teken van 'Zorg'. Ter voorbereiding van deze editie van Erfgoeddag nam de cultureel-erfgoedcel actief deel aan de lokale inspiratiesessie van FARO vzw in PC Caritas. FARO vzw organiseerde inspiratiesessie volgens de verschillende sporen binnen het thema. De sessie rond het spoor 'Welzijn en gezondheid' gebeurde in samenwerking met erfgoedcel Viersprong en PC Caritas. De cultureel-erfgoedcel gaf op de sessie een presentatie over het traject rond cultureel-erfgoed en de geestelijke gezondheidszorg en het traject 'Meer dan erfgoed' (zie ook 2.1.2 Meer dan erfgoed).

Binnen het eigen werkingsgebied organiseerde de cultureel-erfgoedcel enkele brainstormsessies en overlegmomenten. Op 25 oktober vond een eerste brainstormsessie plaats. Hierbij werd bekeken

welke ideeën erfgoedwerkers reeds hadden bij het thema, welke activiteiten zij zouden organiseren en of er een overkoepelend deelthema kon gevonden worden bij de verschillende activiteiten. Aan de hand van de inspiratiebrochure werden verschillende ideeën en pistes uitgewerkt.

Op 7 december kwamen de deelnemers een tweede keer samen. De geplande activiteiten werden op punt gesteld en er werden praktische afspraken gemaakt rond de invoer van de activiteiten, de ondersteuning vanuit erfgoedcel Viersprong en de communicatie rond Erfgoeddag.

In december startte de cultureel-erfgoedcel met de inschrijvingen van de activiteiten in de overkoepelende nationale databank. Dit liep verder in 2017.

3.4 Vrijwilligersbeleid en ontmoetingsdag vrijwilligers

De cultureel-erfgoedcel kon ook in 2016 rekenen op de inzet van een aantal vrijwilligers die taken uitvoerden zoals de invoer in de erfgoedbank, het digitaliseren van beeldmateriaal, de inventarisatie van het religieus erfgoed, de inventarisatie van het Lochristi Sierteeltmuseum en de opvolging van de educatieve website Kinderen in bezet gebied. De cultureel-erfgoedcel besteedt speciale aandacht aan de competenties van vrijwilligers, die afgestemd worden op het takenpakket.

Ontmoetingsdag

Op zaterdag 11 juni organiseerde de cultureel-erfgoedcel de jaarlijkse ontmoetingsdag. Op het programma stond een gegendst bezoek aan de tentoonstelling *Amai email. De Belgische emailindustrie met aansluitend een* vrij bezoek aan de tentoonstelling en een broodjeslunch aangeboden door de cultureel-erfgoedcel.

Er waren 38 aanwezigen op de ontmoetingsdag.

(Informeel) Ontmoetingsmomenten en bedankingsmomenten

De cultureel-erfgoedcel zette de vrijwilligerswerking in 2016 extra in de kijker tijdens de jaarlijkse Week van de vrijwilliger via een item in de nieuwsbrief. Daarnaast stuurde erfgoedcel Viersprong een gepersonaliseerd kaartje naar de vrijwilligers om ze te bedanken voor hun inzet.

Daarnaast last de cultureel-erfgoedcel op geregelde tijdstippen ontmoetingsmomenten en bedankingsmomenten in voor haar vrijwilligers. De cultureel-erfgoedcel investeert voldoende tijd in het onderhouden van de contacten met haar vrijwilligers, door o.a. de juiste begeleiding op maat te voorzien, op te treden als eerstelijns hulp bij de uitvoering voor hun taken en feedback en appreciatie te leveren voor hun werk.

De nieuwjaarsreceptie werd in 2016 opgeluisterd met een optreden van muzikant en cabaretier Wim Claeys (65 aanwezigen).

De vrijwilligers die het religieus erfgoed inventariseerden werden op 12/11 bedankt met een etentje. De vrijwilligers die het Lochristi Sierteeltmuseum inventariseerden werden op 14 november eveneens met een etentje bedankt.

Sessie GeMuDes

In het najaar van 2016 werd erfgoedcel Viersprong gecontacteerd door het bestuur van het Gemeentelijk museum Destelbergen (GeMuDes). Na het overlijden van de voorzitter van de vzw zocht de vereniging naar een nieuw elan.

Erfgoedcel Viersprong pleegde overleg met Heemkunde Vlaanderen en plande twee sessies met GeMuDus en de gemeente Destelbergen.

Op 5 oktober hield de cultureel-erfgoedcel een gespreksnamiddag met alle bestuursleden van GeMuDes vzw waarop de leden hun zorgen vrij konden uiten. Via een klaag- en een jubelmuur werden de positieve en negatieve aspecten van de werking benoemd en werd er samen naar een oplossing gezocht. De namiddag mondde uit in het formaliseren van vaste vergadermomenten met de bestuursleden en met de gemeente Destelbergen. Daarnaast werd een huishoudelijk reglement opgesteld met een aantal afspraken rond beheer van de collectie, omgang met vrijwilligers, financieel beheer, e.d.

Als vervolg op deze sessie plande GeMuDes vzw en erfgoedcel Viersprong een inspiratiesessie met Heemkunde Vlaanderen op 21 november, die open stond voor alle heemkundige kringen van de regio. Heemkunde Vlaanderen bracht een inspirerende presentatie over het vernieuwen van de werking van een lokaal museum, documentatiecentrum of archief en over het uitbouwen van een innovatief vrijwilligersbeleid. Er namen 14 deelnemers deel aan de sessie (zie ook 4.4 Vorming erfgoedactoren).

4. Het lokale ondersteuningsbeleid

SD 4° Een goed uitgebouwd lokaal ondersteuningsbeleid heeft de kwaliteit van de cultureel-erfgoedwerking van de lokale cultureel-erfgoedactoren verhoogd.

4.1 Projectsubsidies

Binnen het projectsubsidierglement zijn er drie subsidierondes: in januari, mei en september. De aanvragen worden beoordeeld door de subsidiecommissie, die adviezen en tips formuleert. De uiteindelijke toekenning van subsidies gebeurt door de raad van bestuur.

De subsidiecommissie bestaat uit 5 leden: Rita De Vos (bibliotheek, Melle), David De Clercq (Gallische hoeve, Destelbergen), Martine Pieteraerens (Provincie Oost-Vlaanderen), Lize De Doncker (Erfgoedcel Meetjesland) en Ivan Raes (gewezen voorzitter cultuurraad Merelbeke).

In 2016 kwamen 10 aanvragen van verenigingen binnen waarvan er zes aanvragen positief onthaald werden.

Volgende aanvragen konden rekenen op een projectsubsidie:

- F.C Eendracht Moortsele – Publicatie boek + fototentoonstelling 75 jaar FC Moortsele.
- Gemeentelijk Museum Destelbergen – Restauratie van reuzen.
- Parochiale werken Bavegem in samenwerking met Bassisschool Klimop – heropleven van Bavegem kermis.
- Huys De Cocker – Publicatie brochure over de geschiedenis van Huys De Cocker.
- Heemkundige Vereniging De Gonde – Overzichtstentoonstelling over het leven en artistieke oeuvre van de kunstenaar Ludy Sels (1941-1196).
- Het Gijzels Genootschap van de Kerkuil – Luchtgevecht 65ste squadron boven Zottegem-Gijzenzele, 100-jarige herdenking crash luitenant Reid, overzicht Gijzenzeelse soldaten WOI.

4.2 Groepsaanbod provincie

De provincie Oost-Vlaanderen organiseert, in het kader van hun depotbeleid, een groepsaanbod verpakings- en conserveringsmateriaal voor Oost-Vlaamse erfgoedbeheerders. De provincie doet een aankoop van professioneel en kwalitatief materiaal en wil de lokale erfgoedzorgers daarvan mee laten profiteren. Door de bestellingen van alle Oost-Vlaamse erfgoedbeheerders te bundelen, wordt de prijs gedrukt.

Erfgoedcel Viersprong draagt ter bevordering van een kwalitatieve erfgoedzorg financieel bij tot de aankoop van dit materiaal.

Er werden 2 aanvragen ingediend ter ondersteuning van de aankoop van verpakkingsmateriaal:

- Kerkfabriek O.L.V en Sint-Petrus Zaffelare
- Huys De Cocker

Erfgoedcel Viersprong plande op 9 mei met de depotconsulente van de provincie Oost-Vlaanderen en erfgoedcel Leie Schelde een demonstratie over het gebruik van verpakkingsmateriaal in

Merelbeke. De depotconsulente lichtte toe welke materialen je op welke manier moet verpakken. Er waren 5 deelnemers.

4.3 Uitleendienst

De cultureel-erfgoedcel stelt materiaal ter beschikking dat door erfgoedverenigingen of particulieren kosteloos uitgeleend kan worden. Een volledig overzicht van het materiaal in de uitleendienst is te vinden op de website van de cultureel-erfgoedcel: <http://erfgoedcelviersprong.be/aan-de-slag/uitleendienst/>.

In 2016 deden drie verenigingen een beroep op de uitleendienst.

De vrijwilligersteams rond de inventarisatie van het religieus erfgoed en de museale collectie van het Lochristi Sierteeltmuseum deden daarnaast ook een beroep op de materialen om een mobiele fotostudio te bouwen (wit stevig papier, fotolampen) gedurende de duur van de inventariseringen, en een laptop.

4.4 Vorming erfgoedactoren

In 2016 organiseerde de cultureel-erfgoedcel een aantal vormingsinitiatieven voor het brede lokale veld.

Erfgoedcel Viersprong participeert jaarlijks aan het overleg met Vorming Plus Gent-Eeklo, bibliotheek Oosterzele en de cultuurdienst van Oosterzele over mogelijke samenwerkingen rond vormingsinitiatieven, dit jaar op 25 januari. Vorming Plus neemt een aantal van de geplande vormingen van de cultureel-erfgoedcel op in de 'Vrijwilligersacademie' die het vormingsaanbod voor verenigingen bundelt.

Vorming Leren archiveren

Op 20 en 27 februari organiseerden erfgoedcellen Land van Dendermonde, Leie Schelde en Viersprong, i.s.m. Archiefbank Vlaanderen een tweedaagse opleiding 'Leren archiveren'. De vorming richt zich tot verenigingen en privépersonen en bood een stappenplan aan om het verenigingsarchief te beheren, bewaren, verpakken en ontsluiten. De deelnemers werden uitgenodigd om ook eigen archiefcases voor te leggen.

De vormingen vonden plaats in Jazzclub Honky Tonk, Dendermonde en het Documentatie- en Archiefcentrum in Sint-Martens-Latem. Na afloop van de vorming kregen de deelnemers een rondleiding op deze sites en konden ze de archieven van deze verenigingen bekijken.

34 deelnemers waren aanwezig.

De vorming vloeiende in 2016 verder uit tot de uitgave van een brochure 'Leren archiveren'. De organiserende erfgoedcellen en Archiefbank Vlaanderen bundelden de inhoud van de lesdagen in een praktische handleiding, bedoeld voor verenigingen die hun archief duurzaam willen beheren (zie ook (1.1 Culturele archieven).

Demonstratie verpakkingsmateriaal

Op 9 mei organiseerden de erfgoedcellen Leie Schelde en Viersprong een demonstratie met de depotconsulente van de provincie Oost-Vlaanderen in kader van de groepsaankoop verpakkings- en conserveringsmateriaal (zie ook 4.2 Groepsaanbod provincie).

Er waren 5 deelnemers aanwezig.

Wandeling 'Het landschap kan je lezen, landschapswandeling rond het vliegveld van Gontrode'

Op 4 juni vond een herhaling plaats van de landschapswandeling in teken van het vliegveld van Gontrode en de herdenking van de Eerste Wereldoorlog. Heemkundige kring De Gonde, erfgoedcel Viersprong en Vorming Plus Gent-Eeklo verklaarden de cultuurhistorische en natuurelementen in de wijde omgeving van het vliegveld (zie ook 2.2 Het vliegveld van Gontrode tijdens WOI).

Er waren 18 deelnemers aanwezig.

Trefdag inspirerend erfgoed

Op 24 september organiseerde de cultureel-erfgoedcel samen met de andere Oost-Vlaamse erfgoedcellen, het STAM en FARO vzw een inspiratiedag over lokale erfgoedprojecten, voor en door vrijwilligers en organisatoren. Aan verschillende tafels stelden Oost-Vlaamse verenigingen inspirerende projecten voor, waarna er ruimte was voor vragen en gesprek.

Tijdens de gesprekken kwamen er talloze voorbeelden, tips en adviezen boven tafel. In de namiddag kregen deelnemers een unieke blik achter de schermen van het Stadsmuseum Gent. Volgende lokale cultureel-erfgoedprojecten werden er voorgesteld:

- Crowdfunding voor de terugkeer van het beeld Sint-Antonius, HK De Faluintjes (Aalst)
- De berenfeesten, Gezinsbond Vlierzele-Zonnegem (Vlierzele, Sint-Lievens-Houtem)
- De Ghesellen van Sint-Pieter (Bazel)
- De heropstanding van de Gaverse reuzen, werkgroep De Lustige Tonussen (afdeling VVV 't Gaverland)
- Den Broaven Goad Uit, HK De Twee Ambachten (Assenede)
- Erfgoedkampen, HOK Berlare
- GPS-spel WOI, Sint-Maarteninstituut Aalst
- Karayol Busmuseum, cdf vzw (Gent)
- Op Stoapel (Temse)
- 't Peird van den Halst, de Orde der Stalhouders (Sint-Gillis-Dendermonde)
- Reproductie van een Leiepont, De Pontgenoten (oud-scouts Sint-Martens-Latem)
- Tuinstraat, winkelstraat: een kabas vol verhalen, Feestcomité Tuinstraters (Melle)
- Van Bosnië naar België en terug, Bosna vzw i.s.m. Thomas Van Roey (Gent)
- Wandeling 'Wippelgem door Vossenogen', Herdenkingscomité Luc De Vos (Evergem)

Er waren een 60-tal deelnemers aanwezig.

De praktijkvoorbeelden werden na de inspiratiedag uitgeschreven in de digitale bundel 'Inspirerend erfgoed'. In deze bundel werden naast de voorbeelden ook heel wat tips voor lokale erfgoedwerking meegegeven. De inspiratiebundel is ter beschikking van het cultureel-erfgoedveld via de website van de betrokken erfgoedcellen en FARO.

Inspiratiesessie 'Een vernieuwde werking voor je heemkundige kring, museum of documentatiecentrum'

Op 21 november organiseerde het Gemeentelijk Museum Destelbergen (GeMuDes vzw) en erfgoedcel Viersprong een inspiratiesessie met Heemkunde Vlaanderen over een vernieuwde werking voor heemkundige kringen, musea of documentatiecentra en over een vernieuwde vrijwilligerswerking (zie ook 3.4 Vrijwilligersbeleid en ontmoetingsdag vrijwilligers).

Er waren 14 deelnemers.

4.5 Kenniscentrum en eerste aanspreekpunt

De cultureel-erfgoedcel treedt op als kenniscentrum en eerste aanspreekpunt m.b.t. het lokale cultureel erfgoed. De cultureel-erfgoedcel behandelde gemiddeld 3 vragen per week. De meest gestelde vragen waren hogeresolutieaanvragen, verduidelijking en ondersteuning bij subsidieaanvragen en algemene vragen naar inhoudelijke expertise.

5. Interne werking van de cultureel-erfgoedcel

SD°5 De duurzaamheid van de interne werking van de cultureel-erfgoedcel is vergroot.

5.1 **Beleid**

- Visietraject FARO vzw en de cultureel-erfgoedcellen
De kunststeden, de cultureel-erfgoedcellen en FARO vzw doorliepen een visietraject rond de cultureel-erfgoedcellenwerking. Dit visietraject zocht antwoorden op de vragen: waar willen de kunststeden en cultureel-erfgoedcellen staan in 2020 met hun lokale erfgoedwerkingen? Waar ligt de relevantie van deze werkingen voor de lokale gemeenschappen, het lokale beleid en de brede erfgoedsector? Welke kansen en bedreigingen stellen zich? Hoe kunnen de cultureel-erfgoedcellen en kunststeden de kansen optimaal benutten en omgaan met de bedreigingen?
In het kader van dit traject namen de cultureel-erfgoedcellen, MAS en STAM de voorbije maanden zo'n zestig interviews af. Tijdens de Tournée Générale van 16/06 werden de eerste resultaten van dit onderzoek voorgesteld en verrijkt door, in zes parallele sessies, met de deelnemers in discussie te treden. Op deze manier willen de initiatiefnemers een volledig en genuanceerd zicht krijgen op de kansen en de uitdagingen die zich in de loop van de volgende jaren stellen voor de cultureel-erfgoedcellenwerking.
- Opmaak actieplan 2017
Het actieplan 2017 werd opgemaakt en aan het Agentschap bezorgd op 1 december 2016.
- Opmaak jaarverslag 2015
Het jaarverslag werd opgemaakt en bezorgd aan het Agentschap op 1 april 2016.

5.2 **Teamoverleg en dagelijks bestuur**

Om de vinger aan de pols te houden van de activiteiten van de personeelsleden van de cultureel-erfgoedcel wordt minstens 1 keer per maand teamoverleg gehouden. Elk teamlid geeft een stand van zaken m.b.t. de lopende zaken die in haar takenpakket zitten.

De algemene werking van de cultureel-erfgoedcel wordt door het dagelijks bestuur opgevolgd dat maandelijks overlegt.

5.3 **Brede communicatie**

In 2016 communiceerde de cultureel-erfgoedcel via verschillende kanalen over cultureel erfgoed in de regio en over de werking van erfgoedcel Viersprong.

Website en nieuwsbrief

In 2015 lanceerde de cultureel-erfgoedcel een nieuwe website, gebouwd met de open source software Wordpress. De website richt zich voornamelijk naar het cultureel-erfgoedveld, de lokale

stakeholders en het brede publiek. Het wil in eerste instantie een portaal zijn rond cultureel erfgoed in het werkingsgebied.

De website van de cultureel-erfgoedcel kende in 2016 een jaarlijks gebruikersaantal van 5.651 gebruikers (unieke en terugkerende gebruikers). De gemiddelde bezoekduur is 1:46 minuten. 34% van de bezoekers zijn terugkerende bezoekers. 44% van de bezoekers komt via Google op de website, 25% surft meteen naar de website.

De cultureel-erfgoedcel verstuurt maandelijks een digitale nieuwsbrief met het laatste erfgoednieuws uit het werkingsgebied. In de nieuwsbrief voorziet de cultureel-erfgoedcel ruimte voor activiteiten van het cultureel-erfgoedveld en de brede cultureel-erfgoedsector. In 2016 zijn 12 nieuwsbrieven verstuurd via het gratis platform Mailchimp. Eind 2016 telde de nieuwsbrief 932 abonnees met een opening rate van 41%.

Sociale media

Facebook

Sinds 2011 heeft de cultureel-erfgoedcel haar eigen facebookpagina. Via de facebookpagina geeft de cultureel-erfgoedcel volgers een blik achter de schermen van de cultureel-erfgoedcel en communiceert ze over activiteiten, oproepen, nieuwsberichten en cultureel-erfgoedgerelateerde thema's. Via Facebook verspreidt de cultureel-erfgoedcel eveneens nieuws uit het cultureel-erfgoedveld. In 2016 telde de facebookpagina van erfgoedcel Viersprong 598 volgers.

Instagram

Sinds 2014 heeft de erfgoedcel Viersprong een Instagram account. Erfgoedcel Viersprong heeft 96 volgers op Instagram.

Twitter

Erfgoedcel Viersprong gebruikt haar twitteraccount voornamelijk voor perswerking. In 2016 telde de cultureel-erfgoedcel 198 volgers.

Pers en gemeentelijke infobladen

De cultureel-erfgoedcel verstuurt persberichten naar de lokale pers naar aanleiding van activiteiten, vormingen of nieuwsberichten. In 2016 verscheen erfgoedcel Viersprong 61 keer in de pers.

5.4 Vormingen, studiedagen en sectormomenten voor personeel

Elisa De Puyseleyn	Ans Van de Cotte
10/03: Workshop ErfgoedApp (zie ook 2.1 Uit goeie grond), Brussel	9/03-11/03: Studiebezoek aan diverse instellingen in Londen i.k.v. het traject Meer dan erfgoed. Erfgoedcollecties, gezondheid en welzijn.

	(Zie ook 2.1. Uit goeie grond)
8/11: ICE-dag voor erfgoedcellen, Tapis Plein, FARO vzw, Brussel	26/04: Valorisatie en nevenbestemming religieus erfgoed – CRKC, Oude Abdij Drongen
	27/10: Ontmoetingsdag Oost-Vlaamse kerkbesturen, Provincie Oost-Vlaanderen, Gent
	11/10: Groot Onderhoud, FARO vzw, Antwerpen

5.5 Tussentijdse en jaarlijkse controle van de begroting

Jaarlijks wordt de begroting in het midden en op het eind van het jaar gecontroleerd.

Waar nodig wordt financieel bijgestuurd.

Gedurende het werkjaar werd meermaals overlegd met de boekhouder bij het inboeken van de facturen op driemaandelijke basis.

5.6 Administratieve taken

Het personeel van de cultureel-erfgoedcel stond o.m. in voor het opvolgen van de boekhouding, verzendingen, facturatie (opmaken en betalingen), personeelsadministratie, het afsluiten en opvolgen van verzekeringen, het archiveren van documenten, bestellingen kantoormateriaal, het verzorgen van catering bij vergaderingen en ontmoetingsmomenten, het vastleggen van zalen ...

II. Acties gekoppeld aan strategische en operationele doelstellingen zoals vastgelegd in de cultureel-erfgoedconvenant.

Nummer OD	Actie	Verantw.	Actielijn	Status actie
1a	Leren archiveren	EDP	Het inventariseren van culturele archieven	Lopend
1a	Bedrijfsarchief	EDP	Het inventariseren van bedrijfsarchieven	Afgerond
1b	Houtem Jaarmarkt	EDP	Het opzetten van een borgingsactie rond Houtem Jaarmarkt	Afgerond
1c, 3a	Inventarisatie LoS	EDP	De collectie van het LoS is geïnventariseerd	Lopend
1c	Inventarisatie MAD	EDP	De collectie van het MAD is geïnventariseerd	Lopend
1d	Erfgoedbank	EDP	Vrijwilligers hebben nieuw beeldmateriaal gedigitaliseerd, ingevoerd en beschreven in de erfgoedbank	Afgerond
1c,2a, 2b,3d	Uit goeie grond	EDP, AVDC	Nieuwe doelgroepen hebben kennis gemaakt met het tuinbouwverleden	Lopend
2b, 3a	Kinderen in bezet gebied	EDP	Kinderen van de derde graad maken kennis met het oorlogsverleden van de betrokken gemeenten	Lopend
2b, 3c, 3d,	Het vliegveld van Gontrode tijdens WOI	EDP	Het verhaal van de site in Gontrode en het dagelijkse leven tijdens WOI is ontsloten	Afgerond
2b	Reuzenproject	AVDC	Kinderen van de 2 ^{de} graad kennen het cultureel erfgoed van de reuzen	Afgerond
2b	Tracé Travak	EDP	Bezoekers en kinderen kennen het verhaal van arbeidsmobiliteit van het Land van Rode	Afgerond
3a, 3c	Overlegstructuren op Vlaams, provinciaal en lokaal niveau	AVDC, EDP	Samenwerking en expertise-uitwisseling via diverse overlegstructuren	Afgerond
3a, 3b, 3c, 3d	Inventarisatie religieus erfgoed	AVDC	De inventarissen zijn afgewerkt en ingevoerd in de databank	Lopend
3b, 3d, 4b, 5a	Vrijwilligersbeleid	EDP, AVDC	Het aantal vrijwilliger is gestegen	Afgerond
3a, 3c, 3d	Erfgoeddag	EDP	Inwoners en cultureel-	Afgerond

			erfgoedgemeenschappen participeren aan Erfgoeddag	
4a	Projectsubsidies	AVDC	De aanvragen zijn beoordeeld, opgevolgd en geëvalueerd	Afgerond
4a	Groepsaanbod provincie	AVDC	De zorg voor het cultureel erfgoed is verbeterd	Afgerond
4a	Uitleendienst	AVDC	Het cultureel-erfgoedveld maakt gebruik van de uitleendienst	Afgerond
4b	Vorming erfgoedactoren	EDP	Organisatie van vorming op vraag van het veld	Afgerond
4a	Expertisecentrum en eerste aanspreekpunt	EDP, AVDC	Het beantwoorden van vragen van veld en publiek	Afgerond
5e	Beleid	AVDC	Visietraject, actieplan en jaarverslag zijn opgemaakt	Afgerond
5c	Website, nieuwsbrieven, pers en sociale media	EDP	Er zijn nieuwe communicatie-instrumenten ontwikkeld	Afgerond
5d	Vormingen en studiedagen voor personeel	EDP, AVDC	De kennis/competenties van de medewerkers is/zijn verhoogd	Afgerond
5e	Tussentijdse en jaarlijkse controle van de begroting	EDP, AVDC	De inkomsten en uitgaven werden tussentijds gecontroleerd en waar nodig bijgesteld	Afgerond
5e	Administratieve taken	EDP, AVDC	Administratieve taken verbonden aan de werking van de cultureel-erfgoedcel zijn vervuld	Afgerond

III. Bestuur, reflectiegroep en personeel

1. Raad van bestuur

De raad van bestuur heeft de uiteindelijke beslissingsbevoegdheid over de cultureel-erfgoedcel. De raad van bestuur bestaat uit de schepenen van cultuur van de zes deelnemende gemeentes en een lid uit de oppositie. In 2016 wijzigde de samenstelling van de raad van bestuur: Guy De Smet werd vervangen door Filip Michiels.

In 2016 kwam de raad van bestuur samen op 3/02, 23/03, 1/06, 4/10 en 23/11.

2. Reflectiegroep

De reflectiegroep ondersteunde de cultureel-erfgoedcel inhoudelijk en kwam tweemaandelijks samen. Hij is samengesteld uit de coördinator erfgoedcel, de erfgoedcoördinator en diverse (lokale en bovenlokale) erfgoedexperten en -vrijwilligers. De leden van de reflectiegroep hebben een adviserende stem en bereiden de vergaderingen van de raad van bestuur mee voor. In 2016 kwam de reflectiegroep vier keer samen op 17/03, 26/05, 19/09 en 21/11.

3. Personeel van de cultureel-erfgoedcel

Het team van de cultureel-erfgoedcel bestond in 2016 uit 1,87 VTE's:

Elisa De Puyseleyn, 0,9 VTE niveau A	Erfgoedcoördinator
Ans Van de Cotte, 0,97 VTE, niveau A	Coördinator erfgoedcel

Elisa De Puyseleyn werkte in 2016 aan een tewerkstelling van 90%.

Ans Van de Cotte werkte voltijds tot september en daarna ook aan 90%.

IV. Erfgoedcel Viersprong in de pers

De cultureel-erfgoedcel kwam voor in onderstaande persartikels:

	<i>Datum</i>	<i>Medium</i>	<i>Titel</i>
1.	Januari/februari/maart 2016	Goedgevonden Vormingplus Gent-Eeklo	Leren archiveren: verenigingsarchief zoekt archivaris
2.	Januari 2016	Infomagazine Oosterzele	Verenigingsarchief zoekt archivaris
3.	Januari/februari 2016	Infomagazine Destelbergen	Leren archiveren: verenigingsarchief zoekt archivaris
4.	Januari/februari 2016	Infomagazine Destelbergen	Erfgoedcel Viersprong lanceert nieuwe website
5.	Januari 2016	Infomagazine Melle	De erfgoedcel Viersprong lanceert een nieuwe website
6.	Januari 2016	Infomagazine Lochristi	Erfgoedcel Viersprong lanceert nieuwe website
7.	Januari 2016	Infomagazine Merelbeke	De erfgoedcel Viersprong lanceert een nieuwe website
8.	Januari 2016	Stap af	Leve de zeppelin, Scheldeland
9.	Februari 2016	Infomagazine Melle	Leren archiveren: verenigingsarchief zoekt archivaris
10.	Februari 2016	Infomagazine Merelbeke	Tracé Travak: 150 jaar pendelgeschiedenis
11.	Februari 2016	Infomagazine Sint-Lievens-Houtem	De erfgoedcel Viersprong lanceert een nieuwe website
12.	Februari 2016	Infomagazine Lochristi	Op zoek naar het tuinbouwverleden
13.	10 februari 2016	Het Nieuwsblad	Erfgoedcel Viersprong op zoek naar tuinbouwverleden uit onze regio
14.	10 februari 2016	Het Nieuwsblad online	Erfgoedcel Viersprong gaat op zoek naar het tuinbouwverleden
15.	12 februari 2016	De Beiaard	Workshop voor verenigingen 'Hoe beheer ik een archief'
16.	12 februari 2016	Boer en Tuinder	Op zoek naar het verleden van de sierteeltstreek
17.	15 februari 2016	Sierteelt en Groenvoorziening	Op zoek naar het verleden van de sierteeltstreek
18.	18 februari 2016	Het Nieuwsblad	Erfgoedcel wil verleden van tuinbouw tot leven wekken
19.	Maart/april 2016	Infomagazine Destelbergen	Erfgoeddag op Bergenkruis
20.	April 2016	Infomagazine Sint-Lievens-Houtem	Erfgoeddag thema: Rituelen
21.	April 2016	Heemkundig Nieuws	Erfgoedcel Viersprong uitgebreid met Destelbergen en Lochristi
22.	April 2016	Heemkundig Nieuws	Rouwrituelen in verleden en heden in Lochristi en omstreken
23.	April 2016	Goesting magazine	De mooiste uitzichten van Oost-Vlaanderen
24.	April 2016	De Gonde	Wandeling 'Het landschap kan je lezen' te Gontrode

25.	April 2016	Infomagazine Lochristi	Erfgoeddag focust op Lootse rouwrituelen
26.	April 2016	Infomagazine Melle	Rituelen, Erfgoeddag
27.	April 2016	Infomagazine Merelbeke	Rouwrituelen in Merelbeke en Toucountouna
28.	22 april 2016	De Beiaard	Rituelen in de kijker
29.	22 april 2016	De Beiaard	Rituelen in de kijker
30.	24 april 2016	Het Nieuwsblad	Erfgoeddag in het teken van Rituelen
31.	29 april 2016	De Beiaard	Rouw centraal op Erfgoeddag
32.	29 april 2016	De Beiaard	Erfgoeddag in Moortsele
33.	Mei 2016	Infomagazine Oosterzele	Verhuis archief
34.	Mei 2016	Infomagazine Melle	Verpakken van cultureel-erfgoedcollecties en archief
35.	20 mei 2016	Het Nieuwsblad	Ontdek het landschap rond het vliegveld van Gontrode
36.	24 mei 2016	Lochristinaar	Schoolfeest GBS Beervelde met reuzen en CUNINA
37.	Juni 2016	Wegwijs 9070	Expo in Gemudes over 'De Reuzen' in Heusden/Destelbergen
38.	6 augustus 2016	Het Laatste Nieuws	Erfgoedcel blikt terug op tuinbouwverleden
39.	September 2016	Infomagazine Merelbeke	Op zoek naar ons bloemisterijverleden
40.	September 2016	Infomagazine Lochristi	Tuinbouwverleden – Uit goeie grond
41.	September 2016	Tijdschrift De Gonde	Uit goeie grond – het tuinbouwverleden in Destelbergen, Lochristi, Melle, Merelbeke, Oosterzele en Sint-Lievens-Houtem
42.	7 september 2016	Het Nieuwsblad	Trefdag inspirerend erfgoed
43.	Oktober 2016	Infomagazine Merelbek	Jozef De Cocker herdacht
44.	23 oktober 2016	Het Nieuwsblad	Teler getuigt: 'witloof bracht welstand in ons dorp'
45.	25 oktober 2016	Agripres	Wandelroute, app en cursus wekken witloofverleden weer tot leven
46.	25 oktober 2016	Het Nieuwsblad	Wandelroute, app en cursus wekken witloofverleden weer tot leven
47.	25 oktober 2016	Het Nieuwsblad	Witloof bracht welstand in ons dorp
48.	29 oktober 2016	Het Laatste Nieuws	Fotobox op Houtem Jaarmarkt
49.	November 2016	Infomagazine Sint-Lievens-Houtem	Vereeuw uw komst naar Houtem Jaarmarkt
50.	9 november 2016	Het Nieuwsblad, Vlaamse Ardennen	Onze suggesties voor Houtem Jaarmarkt
51.	9 november 2016	Het Nieuwsblad, Gentse rand	Onze suggesties voor Houtem Jaarmarkt
52.	10 november 2016	De Beiaard Land van Aalst	Winterjaarmarkt stelt 'Het vlakke land' centraal
53.	10 november 2016	De Beiaard Land van Rode	Winterjaarmarkt stelt 'Het vlakke land' centraal
54.	17 november 2016	Persregiodender.be	Hoe kweek je eigen witloof workshop
55.	21 november 2016	Pano magazine	Houtem jaarmarkt

56.	23 november 2016	Het Nieuwsblad	Workshop 'Kweek je eigen witloof'
57.	23 november 2016	De Streekkrant	Leer je eigen witloof kweken
58.	25 november 2016	De Beiaard Land van Aalst	Kweek je eigen witloof
59.	December 2016	Infomagazine Sint-Lievens-Houtem	Workshop 'Kweek je eigen witloof'
60.	7 december 2016	Het Nieuwsblad	Iedereen wil witloof kweken
61.	31 december 2016	Het Nieuwsblad	'Witte goud' uit de bloempot net op tijd klaar